



INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

# KULTUR, INDIVIDUALITET OCH HEGEMONI

En kritisk diskursanalys av migrantdiskurser i  
tidskriften Socionomen

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

Termin 6, HT2019

Författare: Kristofer Kalmark & Karin Lönn Larsson

Handledare: Lena Sawyer

## Abstract

**Title:** Culture, Individuality and Hegemony. A Critical Discourse Analysis of Migrant Discourses in the Social Work Professional Journal Socionomen

**Authors:** Kristofer Kalmark and Karin Lönn Larsson

**Summary:** Two important processes stand out in terms of how social work is developed and carried out in Sweden, these being transnational migration and the neoliberal transformation of the welfare state. Against this background this paper aims to critically analyze how a journal addressed to professional social workers depicts migrants and social work with migrants. To accomplish this, Norman Fairclough's three-dimensional approach to Critical Discourse Analysis (CDA) is employed in a close reading of four articles. The articles, dealing with migrants and migrant related topics from various aspects, were sampled from the journal Socionomen. Two dominant discourses in the discursive practice are identified in the sample. These are a migrant discourse and a neoliberal discourse on worthy individuals. The migrant discourse is underpinned by a notion of difference based on culture while also placing a strong emphasis on gendered difference. The neoliberal discourse is constructed around individuality, highlighting exceptional persons, pushing narratives centered around ambition, hard work and independence. The textual analysis of the material shows that these discourses are reinforced and reproduced in the discursive practice. When analyzing social practice, the discursive practice is shown to be interconnected to the state's need for controlled migration, the spread of neoliberal ideology and the shaping of hegemonic consensus on migration discourses.

**Keywords:** Critical Discourse Analysis, CDA, professional journals, media, Socionomen, migrants, migration, neoliberalism, social work, hegemony, ideology

## Innehåll

Förord.....	4
Kapitel 1 - Inledning .....	5
Introduktion .....	5
Bakgrund.....	5
Globala förändringsprocesser .....	6
Socialt arbete med migranter i det nyliberala samhället.....	7
Media, migration och socialt arbete.....	9
Problemformulering.....	10
Syfte och frågeställningar .....	10
Avgränsningar.....	10
Samhällsrelevans samt betydelse för socialt arbete .....	11
Disposition .....	11
Kapitel 2 - Litteraturöversikt .....	12
Studier av fackpress .....	12
Tidigare studier av fackpress för socialt arbete .....	13
Tidigare studier av tidskriften Socionomen.....	14
Studier av massmedia om migranter.....	16
Avslutning.....	19
Kapitel 3 - Teoretiska utgångspunkter.....	20
Den kritiska diskursanalysens ontologiska grunder.....	20
Kritisk diskursanalys som teori.....	20
Diskurs och genre .....	22
Diskursordningar .....	23
Intertextualitet.....	23
Interdiskursivitet .....	24
Hegemoni.....	24
Ideologi .....	25
Kapitel 4 – Metodologi .....	28
Introduktion .....	28
Urvalsprocess.....	28
Bearbetning av empirin.....	31
Kritisk diskursanalys som metod.....	32
Studiens trovärdighet .....	37
Forskningsetiska reflektioner.....	38

Metodologiska reflektioner.....	39
Arbetsfördelning .....	41
Kapitel 5 – Analys .....	42
Diskursiv praktik.....	42
Migrantdiskurs .....	42
Nyliberal diskurs om värdiga individer .....	47
Textuell nivå .....	50
Migrantdiskursen som text.....	50
Nyliberal diskurs om värdiga individer som text.....	54
Social praktik .....	58
Diskursernas sociala matris .....	58
Den diskursiva praktiken i relation till den sociala praktiken .....	59
Den hegemoniska maktordningen .....	61
Kapitel 6 – Slutsatser .....	63
Hur framställs migranter och sociala problem förbundna med migranter? .....	63
Hur beskrivs socialt arbete med migranter? .....	64
Vidare forskning .....	65
Referenser .....	66
Bilaga 1 Litteratursökning	
Bilaga 2 Empiriskt material	

## Förord

Att inom ramen för ett uppsatsarbete på kandidatnivå genomföra en kritisk diskursanalys på ett riktigt och rimligt sätt är svårt, mycket svårare än vad vi kunde föreställa oss i början av detta arbete. Vi har nu kommit till slutet av denna process och även om det har varit en krävande uppgift har det också varit givande både kunskaps- och färdighetsmässigt. Framförallt har det varit ett mycket roligt arbete. Vi vill tacka Lena Sawyer, docent i socialt arbete, för handledningen. Vi vill tacka Sofia Björk, doktor i sociologi, för värdefulla synpunkter i slutet av vår arbetsprocess. Tack också till Staffan Höjer, professor i socialt arbete som i egenskap av seminarieledare ställde några frågor som hade avgörande betydelse för uppsatsens slutgiltiga form. Felaktigheter, misstag och analytiska återvändsgränder som återstår är dock vårt ansvar. Vi vill också tacka våra familjer för att de har stått ut med att vi varit både fysiskt och mentalt frånvarande under tiden vi befunnit oss i textanalysens egendomliga universum.

Till sist vill vi tacka varandra för väl utfört arbete, trots olika svårigheter i form av förskoleburna sjukdomar, lönearbete och andra utmaningar som vardagen i det senkapitalistiska samhället bjuder på.

Göteborg och Halmstad, november 2019

Kristofer Kalmark

Karin Lönn Larsson

## Kapitel 1 - Inledning

### Introduktion

Socialt arbete i Sverige står inför många utmaningar. Välfärdsstatens successiva nedmontering, nya arbetsmetoder som följer på politiska omsvängningar och en ökad betydelse av den idéburna sektorn är bara några av de komplexa processer som svenska socionomer har att handskas med (Dahlstedt och Neergaard 2019; H. Johansson, Arvidson, och Johansson 2015; Jönsson 2019). På global skala kan än mer genomgripande förändringar iakttas, där den *transnationella migrationen* står ut som en av vår tids stora sociala frågor. För oss som socionomer är arbete med migranter<sup>1</sup> och de sociala förändringar som dessa för med sig, både för vår profession och som individuella utövare, centrala problem att både tolka och förstå men också praktiskt arbeta med. Mot bakgrund av detta är det enligt oss viktigt att förstå hur migranter och migration förstås i en svensk professionell kontext. Vad innebär då en professionell kontext? Det kan förstås innebära allt från ett socialtjänstkontor till en Facebookgrupp för Socionomer eller tidskrifter som riktar sig till socionomer. Tidskrifter och media har generellt det särdraget att vad som där skrivs och diskuteras fungerar som inramande för diskussioner och är agenda-sättande i en mer övergripande samhällsrelaterad kontext (Brouwer, van der Woude, och van der Leun 2017). Medias viktiga roll leder vårt intresse till tidskrifter som riktar sig till vår profession. Den här uppsatsen bär sålunda titeln: *Kultur, individualitet och hegemoni - En kritisk diskursanalys av migrantdiskurser i tidskriften Socionomen* och är ett försök att kritiskt belysa aspekter av relationer mellan migration och socialt arbete i en tidskrift som socionomer läser.

### Bakgrund

För att kontextualisera uppsatsens fortsatta framställning måste en bakgrund sammanställas. Vi kommer därför i det följande försöka att beskriva de förändringsprocesser som påverkar hur socialt arbete utförs i Sverige i dag.

---

<sup>1</sup> Vi kommer i denna uppsats att använda begreppet "migrant" som samlingsbegrepp för personer som rör sig över politiska gränser i olika syften. Vi är väl medvetna om att denna kategorisering reducerar komplexa relationer och sociala förhållanden men för enkelhets skull väljer vi att använda ett begrepp som i en svensk kontext betraktas som relativt "neutralt" och som inte bär med sig samma ideologiska laddning som till exempel "invandrare". Vi kommer i fortsättningen att inkludera ett fåtal förklaringar och hänvisningar i formen av fotnoter.

## Globala förändringsprocesser

Genom globaliseringen sker sociala och materiella förändringar som har stora effekter på samhället. Sociala, politiska och ekonomiska aktiviteter utsträcks över politiska gränser, regioner och kontinenter. Globaliseringen innebär en intensifiering av det ömsesidiga beroendet mellan människor då flöden av handel, investeringar, migration och kultur ökar. Det medför också en komprimering av tiden då nya transport- och kommunikationsteknologier förflyttar varor, kapital, människor, idéer och information allt snabbare. På lokal nivå innebär detta en ökad betydelse av vad som händer långt bort för lokala förhållanden, det vill säga lokala händelser kan få globala konsekvenser. Detta resulterar i att händelser som sker långt ifrån oss kommer ha en direkt påverkan i våra liv (Dickinson 2016). Människor reagerar olika på globaliseringens förändringar av samhällena. Vissa accepterar förändringar, vissa adapterar och vissa möter förändringarna med motstånd. Genom att dessa processer skapar förändringar som har konsekvenser för både lokal ekonomi och socialpolitik påverkas människors syn på sin möjlighet till förändring och på att kunna försvara sin position och sina rättigheter. Dominelli menar (2010) att det är viktigt att förstå de komplexa processerna kring globalisering och dess effekter på socialt arbete, dess utveckling och utförande. Åsikter om globaliseringen är vanligtvis tvådelad. Ena sidan menar att globaliseringen bidrar till att människor kommer närmre varandra både digitalt och geografiskt. Andra sidan att globaliseringen har bidragit till en ökad kapitalistisk exploatering vilket har utlöst kriser inom områden som miljö, ekonomi, politik med flera vilket har haft förödande effekter för de fattigaste i världen. Vilket i sig leder till ökad migration. (Dominelli 2010).

I den samhällsvetenskapliga forskningen om migration har man sedan en tid talat om ett nytt paradig, det så kallade *mobilitetsparadigmet*. Denna fokusering på den spatiala mobiliteten, dess mönster och manifestationer visar sig enligt Thomas Faist (2013) framförallt inom uppmärksammandet av det transnationella perspektivet inom migrationsstudier och etablerandet av begreppet nätverkssamhälle inom sociologin. Här finns också en förskjutning av perspektiv från att betrakta sedentism, det vill säga bofasthet, som något gynnsamt och fundamentalt till en omvärdering av dess motsats, det vill säga nomadism. Denna perspektivförskjutning introducerades på 1980-talet av antropologer som i sina fältstudier

kunde se att migration var ett in- och utflöde över länders gränser och att migranterna de studerade inte var ”rotade” i ett land vilket resulterade i att man behöver förstå dessa människor utifrån vad som händer i flera länder (Pitkänen 2012). En viktig text i detta sammanhang är Lisa Malkkis *National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity among Scholars and Refugees* (1992) där Malkki problematiserar de metaforer från botaniken som används när man talar om bofasthet och som leder till att man territorialiserar identiteter och som också möjliggör en patologisering av territoriell hemlöshet så som genom begreppet ”rotlös” et cetera. Andra antropologer tog lärdom av detta och förkastade denna typ av begrepp och började istället arbeta med begrepp som transmigrant (Schiller, Basch, och Blanc 1995). Från detta var inte steget långt att vända blicken mot den egna samhällsvetenskapliga forskningen och kritisera den metodologiska nationalism som präglar tänkande och forskning kring samhällen och som förutsätter att ett samhälle är liktydigt med vad som ryms inom en nationalstat och som därmed begränsar vad man kan se och upptäcka av hur till exempel transmigranter lever sina liv (Wimmer och Schiller 2003).

#### Socialt arbete med migranter i det nyliberala samhället

Den svenska välfärdspolitiken har enligt Dahlstedt och Neergaard (2019) under de senaste tre decennierna förändrats genom framförallt arbetsmarknadspolitiska omställningar. Diskursen kring arbetsmarknaden har förflyttats från rätten till arbete till skyldigheten att arbeta, där tyngdpunkten har legat på att göra de arbetslösa anställningsbara. Arbetsmarknadspolitikens förändringar sedan 1990-talet har präglats av en komplex nyliberal form av styrande. De har å ena sidan strävat mot att stärka individen och frigöra individens egen kreativitet. Å andra sidan att disciplinera individen utifrån att arbete är en skyldighet. Modellen har inte varit så framgångsrik i Sverige. I tider med hög grad av segregering i storstadsområdena ger det tydliga skillnader i utfall mellan individer med svensk bakgrund och utländsk bakgrund (Bay 2019; Dahlstedt och Neergaard 2019). I Sverige präglas socialt arbete med migranter i dessa sammanhang ofta av idéer kring empowerment. Fernandes (2015) visar dock genom en analys av introduktionsprogram för nyanlända hur dessa inte lyckas leva upp till principerna för empowerment, då diskursen är präglad av ideologi som betonar individuellt ansvar, aktivt deltagande



och självförvaltning; denna individualisering av sociala problem leder bort uppmärksamheten från sociala strukturer som kan hindra migranter från att delta i olika samhällsarenor (Fernandes 2015).

Dagens, av nyliberalismen, präglade välfärdssystem möts av nya krav på grund av ett ökat antal migranter. Nedmontering och indragningar av resurser har minskat socialarbetarens möjligheter att hjälpa människor i behov av lagstadgad hjälp men också i mötet av de många migranter och asylsökande som har kommit till landet. Socialarbetaren utsätts för spänningen mellan att arbeta för sociala rättigheter och möta kraven från politiken och organisation (Jönsson 2019; Jönsson och Kojan 2017; Lauri 2019). Gwilym (2018) beskriver också de nyliberala ideologierna som nära kopplade till "New Public Management" och "manageralism" (Gwilym 2018, s.408), vilket påverkar socialt arbete.

Mearns (2014) menar att språk är viktigt för integrerandet av det nyliberala synsättet i socialt arbete. Två ord är centrala: *valfrihet* och *självständighet*. Begreppen kan ses som en kärna i den nyliberala doktrinen vilken enligt Mearns står i kontrast till den sociala rättvisans agenda som definieras som ett kollektivt ansvar för välfärden vilket visat sig inte kompatibelt med nyliberalismens individualism (Mearns 2014). Socialarbetaren blir i denna nyliberala process delaktig i skapandet av den välanpassade medborgaren och Marthinsen (2019) frågar sig i vilken utsträckning socialarbetaren vill ha rollen som tongivande person i denna nyliberala förändringsprocess och i vilken utsträckning detta är ett medvetet och frivilligt val.

En annan viktig aspekt av förändring av socialt arbete är *professionalisering*, vilket är en komplex process där tre viktiga aspekter står ut för en yrkesgrupps professionaliseringssträvanden: vetenskapliggörande, monopolisering och expertis (Dellgran 2015). Det finns i detta sammanhang en del som pekar på att det finns relationer mellan den nyliberala omställningen av välfärdsstaten och hur svenska socialarbetare genom en så kallad professionsdriven privatisering, det vill säga till exempel att sälja sina tjänster som konsulter, starta egna verksamheter et cetera, också är en strategi för professionalisering av socialt arbete (Dellgran och Höjer 2005). Professionalisering har också betydelse i en mer allmän samhällslig kontext både vad gäller maktförhållanden och ideologi (Carey och Foster 2013; Johnson 2007; Mearns 2014).

## Media, migration och socialt arbete

Vi upplever att medias framställande av migration och migranter har en påverkan i valet av förhållningssätt och utveckling av socialt arbete. Det har till exempel påvisats hur svenska medier har en central roll i produktion och reproduktion av mediala diskurser som rör kulturell skillnad, där *kultur* innebär en uppsättning främmande värden, traditioner och praktiker som tillskrivs människor med icke-västerländsk bakgrund. Bredström (2003) uppmärksammar att det finns en tendens till att associera patriarkala värderingar och praktiker med migrantskap och underförstådd jämlikhet mellan könen liktydigt med svenskhet (Bredström 2003; se också Gustafsson och Johansson 2018). Det finns också en del som tyder på att diskurser kring kulturell skillnad påverkar hur socialt arbete med migranter konstrueras i Sverige. Barzoo Eliassi (2015, 2017) visar på hur föreställningar kring kulturell skillnad hos migranter används som förklaringsmodell till hur sociala problem av många olika typer drabbar dessa individer (se också Gastelaars och van der Haar 2007). Bland socialarbetare i Sverige uppfattas kvinnor med migrantbakgrund ofta som passiva som en direkt konsekvens av en förtryckande manlig kultur (Gustafsson och Johansson 2018) Detta är knutet till vad som kan benämnas som en *offerdiskurs* som förekommer kring migrantkvinnor (Jonsson 2014). Mediala speglingar av migranter ser vi också som angelägna att studera då till exempel Ahmed och Matthes (2017) påvisar att huvudparten av samspelet mellan majoritetsbefolkning och minoriteten muslimer sker via media. De konstaterar att europeisk media reproducerar ett perspektiv präglad av nationalism och att minoriteter förknippas med problem, brottslighet, våld, konflikter och kulturella skillnader som avvikelser (Ahmed och Matthes 2017; se också Bennett 2018; Jonsson 2014; Sager, Holgersson, och Öberg 2016). Ett annat aktuellt exempel är den mediala konstruktionen av unga migrantmän genom återuppväckandet av den gamla europeiska fantasin om den sexuellt aggressiva orientaliska mannen som ger ny energi till produktionen av diskurser kring bland annat kön, rasiala gränser och europeiskhet (Edenborg 2018).

När det gäller förändringar kring politik har det tidigare i Sverige funnits en tradition av att politik konstrueras inom ramen för diskussioner som inte skett i offentligheten utan inom partier och i förhandlingar mellan institutioner. Motsatsen till denna process är politik utformad i den offentliga sfären. Här har inte processerna

tagit plats i maktens korridorer utan också i dialog med offentligheten. Olika politiska områden har kommunicerats både uppifrån-ner och nerifrån-upp, när det kommer till frågor gällande migration har denna kommunikationsmodell ofta använts av radikala högerpartier för att politisera migration och sätta agendan inom migrationspolitiken. Debatten de iscensatt har ofta präglats av en hätsk ton med en rasistisk och främlingsfientlig retorik (Krzyżanowski 2018; Krzyżanowski, Triandafyllidou, och Wodak 2018).

### Problemformulering

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att vi upplever en globalisering som för med sig en rad förändringar. Två processer som har konsekvenser för socialt arbete står ut särskilt: den *transnationella migrationen* och den *nyliberala transformationen av välfärdsstaten*. En annan viktig fråga är *medias roll* i konstruktionen av migranter, socialt arbete och samhället som helhet. Att media har en agendasättande roll i det offentliga samtalet om migration och därmed i konstruktionen av gränser och sociala problem leder alltså till att vi nu ställer oss frågan hur migration beskrivs i en för vår profession viktig tidskrift?

### Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att kritiskt analysera *hur migration framställs i en svensk professionell kontext av socialt arbete*. Detta kommer vi att göra genom att studera tidskriften *Socionomen* och söka svar på två frågor:

1. Hur *framställs* migranter och sociala problem förbundna med migranter?
2. Hur *beskrivs* socialt arbete med migranter?

### Avgränsningar

Då detta är en uppsats på grundnivå har vi haft begränsad tid att göra vår analys. Tidsramen har gjort att vi har valt att analysera ett begränsat antal texter från en källa. Vi har valt att begränsa oss till ett media som vänder sig till socialarbetare som profession. I urvalet av material har vi begränsat oss till att analysera artiklar. Närmare redovisning av urvalet av materialet till vår studie återfinns i kapitel 4. Med vårt analysarbete är vi medvetna om att vi inte redogör för alla eventuella diskurser som kan förekomma i materialet. Vi har valt att presentera de framträdande diskurserna. Det ska också tilläggas att vi på grund av utrymmes- och

tidsskäl inte gjort någon innehållsanalys. En sådan hade möjligen kunnat bidra med en mer mångskiftande bild av materialet.<sup>2</sup>

### Samhällsrelevans samt betydelse för socialt arbete

Vår studie har samhällsrelevans och relevans för socialt arbete då vi anser det viktigt att kritiskt granska bilder som förmedlas i media av samhällets mer utsatta som till exempel migranter. Media har en viktig roll i att konstruera bilder av olika grupper i samhället, vilket kan leda till att på förhand utformade meningar sprids. Dessa konstruktioner kan vidmakthållas om de inte granskas och ifrågasätts. Vems röst är det som får företräde och vems röst är det som inte hörs? Därför anser vi också att det är viktigt att vi som socialarbetare har en kritisk hållning till de texter som är riktade till oss och som vi konsumerar. Det sociala arbetet som fält är fullt av begrepp som är förankrade i socialpolitiska och mediala diskurser som påverkar hur vi och de organisationer vi verkar inom förstår vår omvärld (Roscoe 2019). McMahon (2008) menar att genom att läsa analyser av texter kan man bli medveten om vad dessa har bidragit med till professionens kunskaper och utförandet av socialt arbete. Publicerade texter har kapacitet att etablera diskursiva teman inom en profession och definiera vilka gränser som gäller i diskursen (McMahon 2008, s.172). Genom att använda kritisk diskursanalys försöker vi se vilken påverkan texten har i skapandet av diskurser som påverkar socialt arbete.

### Disposition

Den fortsatta dispositionen ser ut på följande sätt: I kapitel 2 gör vi en litteraturöversikt där vi går igenom tidigare forskning relevant för vårt ämnesområde. I detta kapitel uppmärksammar vi några teoretiska begrepp utöver de som redan noterats i bakgrunden, som kommer att bli väsentliga i kapitel 5. I kapitel 3 orienterar vi oss i kritisk diskursanalys. I kapitel 4 beskriver vi vår metod och data på ett detaljerat sätt. I kapitel 5 redovisar vi analysen av vår data. I kapitel 6 drar vi slutsatser och för en avslutande diskussion.

---

<sup>2</sup> Se avsnittet om metodologiska reflektioner i kapitel 4 för en ingående diskussion kring metodproblem.

## Kapitel 2 - Litteraturöversikt

En litteraturöversikt av det slag vi presenterar här kan klassificeras som *narrativ* (Bryman 2012) och med detta menar Bryman att syftet med översikten är att utforska och bilda sig en uppfattning om ämnet och är därmed en oviss process med tanke på att vi inte vet var översikten kommer att ta oss. Vår studie har också en induktiv karaktär (se kapitel 4 nedan) varför översikten får en utforskande och orienterande prägel snarare än en systematisk som fokuserar på ett väl avgränsat område. En detaljerad beskrivning av litteratursökning återfinns i bilaga 1.

### Studier av fackpress

Vår uppsats är som framgår av syftet, ett försök att *kritiskt analysera* vad vi benämner en *professionell kontext*. Att kritiskt analysera avser här att utföra en kritisk diskursanalys (engelska: Critical Discourse Analysis, frekvent förkortat som och härefter benämnt som CDA), en specifik typ av diskursanalys som vi kommer att beskriva och diskutera ingående i följande två kapitel. Det som i syftet benämns professionell kontext avser en specifik tidskrift som är riktad till läsare i deras professionella roll. I en svensk kontext används i dagligt tal, i branschspråk och i akademiskt språk begreppet *fackpress* för denna typ av tidskrifter.<sup>3</sup> Det förekommer dock användning av begreppet *branschpress* och då oftast i relation till PR- och media-verksamheter (Resumé 2018). Svensk fackpress innehåller ofta många olika typer av innehåll. Tidskriften *Socionomen* inrymmer till exempel marknadsföring från olika typer av privata verksamheter inom socialt arbete, annonser om vidareutbildningar, platsannonser, nyheter, reportage, debattsidor, bokrecensioner och ledarkommentarer. Svensk fackpress är ofta mer eller mindre kopplad till fackförbund. Exempel på detta är *Socionomen* och *Läkartidningen* (Socionomen 2019; Läkartidningen 2019) som båda ägs av fackförbund, det vill säga Akademikerförbundet SSR respektive Läkarförbundet.

---

<sup>3</sup> I en amerikansk kontext är det vedertaget att göra skillnad mellan vad som kallas *Professional Journals* och *Trade Journals*. Den förstnämnda typen av tidskrift karaktäriseras av att den produceras inom ramen för professionella organisationer och är avsedd för läsare inom professionen och innehåller nyheter, analyser, kommentarer, bokrecensioner och ibland artiklar som syftar till att utveckla den professionellas färdigheter. Språket och nivån i tidskrifterna kan ibland ligga nära eller vara likvärdigt med vetenskapliga tidskrifter. Den andra typen av tidskrift är fokuserad på en smalare bransch eller specifik typ av affärsverksamhet, även här finns nyheter och kommentarer men fokus är framförallt på marknadsföring av nya idéer, produkter och tjänster. Denna typ av tidskrift är också ofta påtagligt reklamintensiv samt innehåller ofta jobban annonser (Glass 2019).

Vetenskapliga studier av fackpress utförs i olika discipliner men kommunikationsvetenskapliga ansatser är förstås vanliga (Corrigan 2018). Olika typer av professionella tidskrifter studeras med varierande fokus, från finansiell och medicinsk fackpress till fackpress för bibliotekarier. Exempel på denna typer av studier och där det finns ett gemensamt intresse för diskursiva konstruktioner och maktrelationer är hur kunskap om finansiella instrument konstrueras och sprids (se Forelle 2018), hur bilder av läkare i facktidsskrifter reproducerar genusmönster (se Eriksson och Johansson 2005) och hur bibliotekariers professionella tidskrifter förhåller sig till förändringar i bibliotekens utformning (se Willett 2016).

#### Tidigare studier av fackpress för socialt arbete

Studier och redogörelser för fackpressen inom socialt arbete har ofta tagit formen av periodiseringar eller skildringar av specifika tidskrifters historia (se till exempel Philpot 1991). Vi har dock i vår litteratursökning funnit en relativt ny studie där en professionell tidskrift utgjort källmaterial för hur socialt arbete diskursivt konstrueras.

Studien heter *Writing diversity: ethnicity and race in Australian Social Work, 1947-1997* (McMahon 2002) och är en innehållsanalys samt CDA av tidskriften *Australian Social Work* under 50 år med avseende på hur migranter och ursprungsbefolkning skildras i tidskriften. Studien består av en innehållsanalys där frekvensen av utvalda termer och begrepp mäts upp i texterna med avseende på forskning, politik och praktik som berör migranter och ursprungsbefolkning. Den andra delen av studien är en CDA av de artiklar som identifierats i innehållsanalysen. Studien visar att tidskriften speglar den australiska socialpolitiken gentemot ursprungsbefolkningen snarare än att utmana den och stöder ofta ett assimileringsspektiv. I flera av de artiklar som har sin utgångspunkt i assimileringsspektivet återfinns ett påtvingat ramverk av moraliska regler på de ursprungsbefolkningen som artikeln studerat. Med några undantag ligger tyngdpunkten i artiklarna oftast på medverkan, mångfald, motståndskraft, motstånd och makt, men det förekommer nästan inga artiklar som ifrågasätter de riktlinjer eller den politiska kontext som det sociala arbetet förekommer inom. Enligt författaren har tidigare artiklar inte heller ifrågasatt de sociala och politiska omständigheterna som präglat urbefolkningens vardag. Att fokusera på kulturell sårbarhet och anti-rasistiskt socialt arbete är nödvändigt men det är inte tillräckliga för att uttrycka

verkligheten i dagens sociala arbete som rör sig över kulturella gränser. Utmaningarna enligt McMahon för det australienska sociala arbetet är att *identifiera förtryck* när det uppkommer istället för att uppmärksamma det när det har blivit en del av samhällsstrukturen.

Det är viktigt att notera att det finns flera studier där studieobjekten är akademiska tidskrifter och där fokus ligger på vilken typ av vetenskapliga artiklar som publiceras, vad de har för metod och vilka ämnesområden som täcks et cetera (Se till exempel Jobling m.fl. 2017). Detta ligger dock utanför vår studies syfte och det går utifrån vår litteratursökning att konstatera att studier där den professionella tidskriften om socialt arbete i sig självt är studiens objekt är få och lätträknade.

#### Tidigare studier av tidskriften Socionomen

Vi kommer i vårt metodkapitel ytterligare diskutera och specificera varför vi väljer det material vi väljer att studera men ger redan nu en kort bakgrund till tidskriften *Socionomen*. Akademikerförbundet SSR bildades 1958 som en del av akademikerförbundet SACO och redan från början hette förbundets medlemstidskrift *Socionomen* (Pettersson 2001; Sandberg 2019). 1984 bytte tidskriften namn till SSR-tidningen för att under senare år heta Akademikern (TAM-Arkiv 2019). Namnet *Socionomen* bevarades dock och 1987 startades en ny tidskrift med namnet och var redan från början tänkt som en facktidning för kvalificerat socialt arbete, det vill säga fokus skulle inte vara medlemsfrågor utan snarare yrkesfrågor. Tidskriften är i dag en prenumerationstidskrift med en upplaga på 8300 exemplar år 2019 (Kantar Sifo 2019)

Det finns en bok där *Socionomen* studeras grundligt och detta är Ulla Pettersons bok *Socialt arbete, politik och professionalisering – Den historiska utvecklingen i USA och Sverige* (Pettersson 2001). Boken är en ambitiös kartläggning av professionssträvanden inom socialt arbete och en jämförelse mellan svensk och amerikansk kontext av socialt arbete och där tidskriften *Socionomens* roll i denna process skildras. Fokus vad gäller tidskriften ligger på diskussioner om identitet, metoder, kunskapsutveckling och andra typer av professionsrelaterade ingångar.

Vi vill i detta sammanhang särskilt uppmärksamma en studie där *Socionomen* utgör en bland flera andra källor: *The heroine and the capitalist: the profession's debate about privatisation of Swedish social work* (2008), författad av Andreas

Liljegren, Peter Dellgran och Staffan Höjer. Studiens syfte är dels att beskriva och analysera debatten om privatisering inom socialt arbete under två decennier, mellan 1985 och 2005, dels beskriva hur de två stora fackföreningarna för socialarbetare (SSR och SKTF/Vision) har hanterat frågan om privatisering under samma period. Studien baseras på analyser av artiklar från fyra professionella tidskrifter som vände sig till de som arbetade med socialt arbete i Sverige: Socionomen, SSR-tidningen, SKTF-tidningen och Social Qrage.<sup>4</sup> Studien består i en analys av 728 artiklar som var relaterade till privatisering, marknadsorientering eller privat praktik, dragna från 1100 tidskriftsnummer. Metodologiskt vilar analysen på en kvantitativ innehållsanalys samt diskursanalys. Studiens slutsatser kan i korthet sammanfattas med att det inom ramen för de tidskrifter som riktar sig till socio-nomer skett ett tydligt skifte i sättet att skriva om och diskutera privatisering och marknadsanpassning. Från att ha varit mycket tydligt ideologiskt präglade under den tidiga perioden har diskussionerna blivit mer pragmatiska, och inriktade på professionsfrågor. Studien visar också på en ambivalens som förekommer i alla studerade tidskrifter. Studien pekar, liksom Dellgran och Höjer (2005), på att privatisering utifrån en professionskontext kan ha fler drivkrafter än de ideologiska som kommer ur applicering av den nyliberala ideologin på samhället. Det vill säga impulser till privatisering som kommer från vissa strata av socionomgruppen som helhet. Artikeln uppmärksammar för föreliggande uppsats intressanta aspekter kring professionalisering och förändringar i attityder till den nyliberala transformationen av välfärdsstaten som vi har anledning till att återkomma till.

Flera andra studier har använt debatter och debattinlägg i socionomen som illustration av olika aspekter i debatterna, även om själva tidskriften i sig inte varit studieobjektet. Exempel på detta är debatten om kunskapsutveckling i Socialtjänsten och relationen mellan akademi och praktik (Börjeson 2003) och debatten om evidensbaserad praktik (Sundell m.fl. 2010) men även debatter av mer socialpolitisk karaktär så som debatter om prostitution (Gould 2001), sprututbyte (Gould 1994) och missbruksvård (Palm 2006) har lyfts upp. De studier där

---

<sup>4</sup> I dag är det endast tidskriften Socionomen som finns kvar i den form den hade vid studiens genomförande. SSR-tidningen heter i dag Akademikern, SKTF-tidningen heter i dag Tidningen Vision, efter att fackförbundet bytte namn 2011. Social Qrage var en tidning med inriktning på de som arbetade inom socialtjänsten och som SKTF (och senare Vision) gav ut mellan 2000 och 2015,



Socionomen används som källmaterial fokuserar ofta på tidskriftens roll i professionsutvecklingen och förändringar i de yrkesverksammas förutsättningar. Inga studier vi funnit fokuserar på tidskriftens diskursiva praktik kring migration.

### Studier av massmedia om migranter

I uppsatsens syfte står att vår ambition är att studera hur *migration framställs*. Av detta följer att vi måste orientera oss i hur tidigare forskning har hanterat mediala representationer av migranter. På detta område är det avsevärt lättare att finna studier som är relevanta. Vi inleder med att redogöra för ett antologikapitel, *Bilden av invandrare i svenska nyhetsmedier* (Brune 2008) som sammanfattar tidigare forskning på ämnet i Sverige och Västeuropa samt lägger fram ett antal generella infallsvinklar på skildringar av invandrare i media. Brune inleder med en diskussion kring mediernas påverkansmakt och konstaterar att medierna har sådan men att hur den exakt ser ut måste bestämmas noggrant och analyseras i varje enskilt fall. När det gäller hur personer med icke-svensk bakgrund skildras identifierar Brune mönster i tidigare forskning som visar att personer med invandrarbakgrund är proportionellt sett underrepresenterade i svenska medier samt att invandrare, när de intervjuas, ofta görs det i egenskap av att vara invandrare eller flyktingar. Vidare sammanfattar Brune att invandrades brottslighet varit ämne för omfattande medialt intresse de senaste decennierna. Frågor om rasism och diskriminering i det svenska samhället upptar en mycket avsides plats i medierna. Det finns också en medial logik som i kombination med en världsbild som bär spår av kolonialismen som samverkar att konstruera invandrare och migranter som *dem* med en problematisk, hotande och oroväckande prägel. I en vidare västeuropeisk kontext har migranter konstruerats medialt som ”hot, med fokus på ’illegalitet’, bedrägeri, stora antal och stora problem för myndigheterna.” (Brune 2008, s.339). Västeuropeiska medier fokuserar också på brott, kopplat till etnicitet eller kultur, olika typer av *kulturella skillnader* med särskilt fokus på avvikande seder, religiös fundamentalism och sociala problem som produceras genom förmodade kulturella egenskaper hos minoriteter.

Brune menar att för att förstå varför medierna konstruerar bilden av migranter på detta sätt måste man förstå att några av nyhetsrapporteringens huvudsakliga drag är ”*händelseinriktning, negativitet, orientering mot samhällseliten och etnocentrism*” (Brune 2008, s.341, vår kursivering). Den mediala konstruktionen av

invandrare bygger dels på att begreppet invandrare fylls med olika innehåll, dels genom skapandet av stereotyper, där invandrare bildar motsats till dominerande normer och ideal. Genom att föra samman människor med vitt skilda bakgrunder i begreppet invandrare konstrueras en ”medieinvandrare” (Brune 2008, s.344) som bär med sig egenskaper som antas förena och vara typiskt för ”invandrare”. När medier använder rubriker som ”Invandare klarar skolan sämst” betyder det ungdomar som varit i Sverige kort tid och har lågutbildade föräldrar men detta ges inte av rubriken. Detta är enligt Brune ett exempel på hur medier genom rubriker konkretiserar strukturella problem och samtidigt knyter invandraren till sociala problem.<sup>5</sup> En annan viktig aspekt av mediala skildringar av invandare är enligt Brune *generaliseringar*, det vill säga att använda insticksord som till exempel ”många” och ”ofta” när man talar om invandrare. Avslutningsvis finns det ett värde i att ta upp Brunnes resonemang kring att svenska medier arbetar med en idé om att andra länder befinner sig lägre ner på en tänkt utvecklingskurva och att detta påverkar de som kommer till Sverige från andra länder. Här kopplas *muslimer, islam, Mellanöstern, hederskultur, invandrar mannen, invandrar flickan, muslimska tjejer*, ihop till en betydelsebärande kedja av roller och teman som glider in i invandrarbegreppet utan större hinder (Brune 2008, s.352). I samband med denna typ av operationer sätts också *dikotomier* samman som frihet/förtryck, modern/traditionell och i slutändan även den stränga kategoriseringen invandrare ≠ svensk. (Brune 2008, s.354) Brunnes kapitel handlar framförallt om hur begreppet *invandrare* medialt konstrueras men resonemangen går att applicera på närbesläktade begrepp så som *flyktingar* och *migranter*.

Vi fortsätter att redogöra för två studier där medias konstruktion av migranter och migration närläses med hjälp av CDA. Den första studien vi valt att fokusera på är *Refugee crisis in terms of language: from empathy to intolerance* (Lazović 2017) och är en studie som analyserar användningen av ord i brittiska nyhetsartiklar under första halvan av september 2015, mitt under den så kallade flyktingkrisen<sup>6</sup> och i omedelbar anslutning till att bilder av ett drunknat 3-årigt barn spreds i

---

<sup>5</sup> Vi kommer i kapitel 3 bland annat diskutera begreppen *modalitet* och *nominalisering* vilket anknyter till denna diskussion.

<sup>6</sup> ”Flyktingkris” är ett starkt ideologiskt laddat begrepp som bland annat legitimerar de olika speciella åtgärder som europeiska stater vidtagit de senaste åren. Begreppet används dessutom för att i hög utsträckning tala om migration i allmänhet, är stigmatiserande för flyktingar och bidrar till en alarmistisk politisk diskurs (Krzyżanowski, Triandafyllidou, och Wodak 2018).

västeuropeiska medier. Studiens syfte är tvåfaldigt, dels att belysa diskussioner kring val av ord för att beskriva de flyktingar/migranter som kom till Europa under perioden och dels diskutera hur viktigt val av ord i media är för hur konstruktionen av attityder och sätt att tänka kring dessa frågor. Studiens data består av 45 artiklar från The Guardian, The Telegraph och The Independent (15 artiklar per tidskrift). Datan analyserades dels genom innehållsanalys, dels genom CDA. I brittisk medial diskurs associeras begreppet migrant med *ekonomisk* migrant, det vill säga personer som antas tas sig till Europa utan de skyddsbehov som är inbyggda i begreppet *flykting*. Att vara en så kallad *ekonomisk migrant* är i mediala diskurser i princip *aldrig legitimt*. Studien visar på hur medierna började använda flyktingbegreppet (genom till exempel flyktingkris snarare än migrantkris) under den studerade tidsperioden för att sedan återigen vända tillbaka till användningen av migrantbegreppet. Studien pekar på hur mediala diskurser i relation till specifika händelser snabbt men temporärt kan byta fokus. Det andra viktiga resultatet bekräftar tidigare forskningsfynd där *metaforer* är centrala för att beskriva flyktingar och migranter. Metaforen framför andra som används är relaterade till *okontrollerbart vatten*, det vill säga i formen av flöden, vågor, flodvåg och in-flöden.<sup>7</sup> Vatten, som både saknar färg och form, dehumaniserar migranter metaforiskt och väcker dessutom oro då översvämningar inte bara förstör egendom utan även i slutändan riskerar att dränka de som står på torra land. Studien indikerar medias stora manipulativa makt i val av ord och metaforer.

Den andra studien bär namnet *Representing otherness in youth crime discourse: youth robberies and racism in the Swedish Press 1998–2002* (Lindgren 2009) och är ett försök att genom CDA skapa förståelse för hur och varför mediala rasistiska diskurser liknar varandra trots olika nationella och temporala kontexter. Lindgren utgår från forskning som fastställer att media bidrar till reproduktionen av rasistiska föreställningar i de europeiska samhällena och ställer frågan hur detta fås till stånd. Genom att jämföra massmediala texter från Sverige under åren 1998 till 2002 och en brittisk mediastudie av Stuart Hall från 1978 försöker Lindgren klar-

---

<sup>7</sup> Flödande vatten i form av oceaner och flodvågor är enligt Klaus Theweleit (1995) den centrala bilden för vad den så kallade "soldatmannen" i mellankrigstidens fascistiska populärlitteratur har att ståndaktigt försvara sig och sin nation mot: Den frigjorda kvinnan som hotfullt hav och bolsjevismen som samhälls- och familjeförstörande flodvåg från öster. Vatten-metaforen är med andra ord en nyckel för att förstå inte bara mediala diskurser i 10-talets Europa utan kanske hela det borgerliga samhällets psykiska ekonomi...

göra frågan. Studien bygger på fem artiklar från stora svenska massmedier: en från Dagens Nyheter, två från Svenska Dagbladet, en från Aftonbladet och en artikel från Expressen. Alla artiklarna handlar om fenomenet rån utförda av unga män med icke-svensk bakgrund där kläder, mobiltelefoner och klockor stals från vita ungdomar och som från och med 1999 uppmärksammades massivt i massmedia. Lindgren analyserar genom CDA hur händelserna konstrueras diskursivt och pekar på slående likheter mellan den svenska pressens rapportering med den brittiska motsvarigheten under 70-talet av liknande fenomen med ungdomsrån där unga med bakgrund i Västindien och Asien lyftes fram som rånare av unga vita briter. Nyheterna beskrevs i båda tidsperioderna som ”extraordinära” (Lindgren 2009, s.74, vår översättning) och utförda av unga som i allt väsentligt får representera en *radikal annanhet*. I analysen av de sociala förutsättningar som fanns i de båda samhällena kommer Lindgren till slutsatsen att det handlar om två kapitalistiska samhällen i ständig strukturell kris som är i behov av syndabockar. De stora likheterna i hur rasistiska mediediskurser konstrueras i två länder och i olika tider bygger alltså på att det finns vad som Lindgren benämner ”symboliska behov” (Lindgren 2009, s.75, vår översättning) i de diskursiva praktikerna. Båda staterna var och är i behov av konstant rekonstruktion av *hegemonisk konsensus* på grund av återkommande kriser.<sup>8</sup>

### Avslutning

Vår ambition med detta kapitel har i enlighet med Bryman (2012) varit att översiktligt redogöra för vad som är känt på vårt forskningsområde samt lyfta upp relevanta teorier och begrepp. Vi har även försökt att lyfta fram den forskningsmetod vi anser bäst lämpad att använda i studier av detta slag, det vill säga kritisk diskursanalys (CDA). Vi kan i vår översikt inte finna några kontroverser eller motsägelser i materialet vi studerat. Utifrån vår litteraturöversikt drar vi slutsatsen att fackpressen associerad till socialt arbete utifrån migrationsrelaterade diskurser är litet studerad både internationellt och i Sverige. Uppsatsen har därmed potential att fylla en vetenskaplig lucka.

---

<sup>8</sup> Se nästa kapitel för en ingående beskrivning av CDA samt en diskussion kring hegemonisk makt.

## Kapitel 3 - Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel kommer vi att redogöra för de teoretiska utgångspunkter som vi använder oss av i den fortsatta läsningen och analysen av vårt material. Huvuddelen av kapitlet fokuserar på CDA, det perspektiv som av Alan Bryman (2012, s.538) karaktäriseras som en strävan efter att visa på *varför vissa innebär är privilegierade samtidigt som andra är marginaliserade*. Detta är också det teoretiska program som präglar vår uppsats.

### Den kritiska diskursanalysens ontologiska grunder

CDA har sina vetenskapsteoretiska grunder i två ontologiska och epistemologiska traditioner (Weiss och Wodak 2003). Dels i en *kritisk-dialektisk* riktning som gör gällande att varje teori bestäms av de praktiska mål som det vetenskapliga studiet har, denna riktning kan framförallt återfinnas hos Karl Marx och Frankfurtskolan men också hos Friedrich Nietzsche och Martin Heidegger. Den andra vetenskapsteoretiska strömningen som CDA vilar på och som Weiss och Wodak benämner som *fenomenologisk-hermeneutisk* framhårdar i att det inte är möjligt att tillägna sig verklig kunskap om ett fenomen, det man kan fånga in och beskriva är människans upplevelse av det. Weiss och Wodak lyfter framförallt fram Edmund Husserl, Max Weber och Alfred Schutz som centrala teoretiker för en sådan samhällsvetenskaplig fenomenologisk hermeneutik. För att möjliggöra en vetenskaplig förståelse av sociala handlingar och konstruerande av vetenskaplig kunskap måste förståelsen börja i livsvärlden, det vill säga i en för-vetenskaplig, intersubjektiv och vardaglig kunskap. Att närma sig verkligheten på detta sätt bestämmer grunderna för en lång rad av samhällsvetenskapliga kvalitativa teorier och metoder så som etnometodologi, grundad teori, konversationsanalys och diskursanalys (Weiss och Wodak 2003).

### Kritisk diskursanalys som teori

CDA som teoretiskt program har sina rötter i vad som kallas kritisk lingvistik, och som utgår från att dominansstrukturer för att de ska tas för givna behöver göras till konvention och naturaliseras; motstånd mot denna typ av dominans ses i brytandet av konventioner och alternativa tolkningar av diskursiva praktiker. CDA kan på många sätt ses som en fortsättning av kritisk lingvistik men även klassisk retorik, textlingvistik och sociolingvistik är viktiga rötter för CDA. Tidiga antaganden

som CDA arbetade med inbegrep: att språk är ett socialt fenomen, att inte bara individers men också institutioners och sociala gruppers språkanvändning har specifika betydelse och värden och att dessa uttrycks systematiskt, att text är mycket relevant som språkkommunikation, att läsare inte är passiva mottagare i relation med texter och att det finns likheter mellan vetenskapligt språk och institutioners språkbruk (Wodak 2001b).

Även om användningen av förkortningen CDA brukar beteckna en viss teoretisk och metodologisk strömning är det viktigt att uppmärksamma att CDA rymmer många typer av teoretiska antaganden, metodologiska skillnader och typer av studieobjekt. Marianne Winther Jørgensen och Louise Philips (2000) urskiljer dock fem gemensamma drag hos de kritisk-diskursanalytiska angreppssätten: Det första gemensamma draget är att *diskursiva praktiker* beskrivs som en form av *social praktik*. Dessa praktiker är en del i processen att skapa den sociala värld där bland annat våra sociala identiteter och relationer ingår. Skapandet och konsumerandet av text bidrar också till processen av en social och kulturell förändring. CDA har som syfte att belysa lingvistisk-diskursiva dimensioner av dessa förändringsprocesser. Det andra gemensamma draget är att diskursen enligt CDA är en social praktik som både *formar och formas av andra sociala praktiker*. Samtidigt som diskursen formas av andra sociala praktiker speglar den också de processer och sociala strukturer som förändras med förvandlingar i diskursen, detta inbegriper även till exempel politiska system och strukturer som till sin natur inte är helt igenom diskursiva. Det tredje gemensamma draget är att en lingvistisk språkanalys enligt CDA görs i en *social kontext*. Det fjärde gemensamma draget är att det inom CDA finns något som kan kallas *ideologiska effekter* vilket innebär att diskursiva praktiker är en påverkande faktor i hur makt skapas och upprätthålls mellan olika grupper i samhället. Det kan vara mellan olika sociala grupper som män och kvinnor, etniska minoriteter och majoriteter. CDA ser det som dess uppgift att synliggöra diskursens roll i att upprätthålla maktförhållanden i sociala relationer och inom samhällen men även att jämna ut ojämlika maktförhållanden. Inom CDA är det centralt att se på språkbruket hos de som är i maktposition och ansvariga för ojämlikhet. Att se hur diskursen skapar en social maktposition respektive hur de som är i en lägre maktposition kan använda diskursen för att skapa ett motstånd. Det femte gemensamma draget är att CDA *inte är politiskt*

*neutralt angreppssätt*. CDA har som utgångspunkt att vara aktiv i social förändring och att stå upp för de svagare grupperna i samhället. Det är också tänkt att det resultat som en CDA ger skall kunna användas i arbetet av social förändring.

Ruth Wodak, en forskare som jämte Norman Fairclough och Teun van Dijk får anses vara en av grundarna av CDA, lyfter fram hur centrala begrepp som *kritik*, *ideologi* och *makt*, både förstås och används olika inom CDA som strömning. Gemensamt när det gäller det *kritiska* i CDA är dock att inta en distans till empirin, att alltid sträva efter att kontextualisera datan i sociala förhållanden, att ta tydlig politisk ställning och ett fokus på självreflektion hos forskarna i processen. *Ideologi* ses inom CDA som en viktig aspekt för hur man förstår ojämlika sociala maktrelationer, och ett av de gemensamma målen för CDA är att avmystifiera diskurser genom att dechiffrera ideologier. Enligt Wodak brukar man inom CDA inte anta att språket i sig innehåller *makt*, språket får makt genom att mäktiga människor använder sig av det (Wodak 2001b).

Efter denna introduktion till CDA:s grundläggande teoretiska antaganden kommer nu ett antal specifika begrepp relaterade till CDA operationaliseras på ett så exakt sätt som möjligt för att vi ska kunna använda dem på ett meningsfullt sätt i vår analys. Vi kommer i vår fortsatta beskrivning fokusera på Norman Faircloughs variant av kritisk diskursanalys vilket är den metod vi kommer att använda. Anledningen till detta är trefaldigt. För det första uppfattar vi Norman Faircloughs tredimensionella modell som en klar och stringent modell för analys. För det andra lyfter Fairclough i sin variant av CDA fram hur praktiker av icke-diskursiv karaktär påverkar hur diskurser formas, vilket vi upplever som relevant. För det tredje upplever vi att metoden är justerbar genom att man kan välja vilka av de verktyg som Fairclough beskriver, att använda i analysen.

### Diskurs och genre

Begreppet diskurs förstås av oss som en språklig handling, oavsett om det är nedskrivet, visuellt eller muntligt kommunikation, verbal- eller ickeverbal, utförd av sociala aktörer i en avgränsad omgivning som är bestämd av sociala regler, normer och konventioner (Wodak och Krzyżanowski 2008). Ett exempel på en sådan diskurs skulle kunna vara diskursen om ”flyktingkrisen 2015” i tidskriften *Socionomen*. Begreppet genre förstås som ett genom sociala regler upprättat, mer eller mindre tydligt schematiskt, sätt att använda språk som är associerat till en

viss social aktivitet (Wodak och Krzyżanowski 2008). Genre innebär alltså att man diskursivt kan formulera samma sak i olika *stilar*, en åsikt formulerad på Twitter och i en nyhetsartikel kan ha identiska diskursiva relationer men ser textuellt och språkligt mycket olika ut.

### Diskursordningar

Att beskriva diskursen som en social praktik innebär att det finns ett *dialektiskt* förhållande mellan de språkliga handlingarna och de situationer, institutioner och sociala strukturer som de blir till inom skriver Wodak (2001). Det språk man använder styrs av den rådande diskursordningen men samtidigt kan språkanvändare ändra diskursordningen genom att föra in andra diskurser från andra diskursordningar. Norman Fairclough definierar diskursordning som "[the] totality of discursive practices of an institution, and the relations between them." (Fairclough 2013, s.96). Det är viktigt att lägga märke till hur Fairclough knyter diskursordningen till institutioner och andra sociala domäner, något som vi har anledning att återkomma till när vi diskuterar ideologi och hegemoni. Ett annat perspektiv på diskursordningen enligt Fairclough är som en specifik sammanställning av enskilda diskurser, genrer och stilar vilka utgör resurser för möjligt meningsskapande i texter (Fairclough 2013, s.74).

### Intertextualitet

Intertextualitet är ett begrepp som uppmärksammar oss på hur texter är sammanlänkade med andra texter. Enligt Wodak (2001, s.90) kan de vara sammanlänkade via referenser till ett specifikt ämne; till en speciell händelse; via syftningar och hänvisningar eller att tongivande argument flyttas över till annan text. Något så enkelt som ett rent citat är förstås också ett exempel på intertextualitet (Fairclough 1992). Om man bygger upp en text på andra texter så att det är tydligt benämns till exempel med hänvisningar benämns dessa nya texter som manifest intertextualitet. Man kan också betrakta en text som en del i en intertextuell kedja. En intertextuell kedja är texter som är sammanlänkade genom att varje text innehåller delar från andra texter (Winther Jørgensen och Phillips 2000). Man kan göra skillnad på manifest intertextualitet och konstitutiv intertextualitet. I den konstitutiva intertextualiteten är inte de texter som refereras tydligt definierade och Fairclough (1992) kallar det senare för interdiskursivitet.



## Interdiskursivitet

Interdiskursivitet visar hur diskurser och genrer hänger samman, det vill säga det handlar inte om rena referenser till andra texter såsom intertextualiteten utan referenser till andra diskurser, genrer och stilar. Diskurserna fortsätter att hänga samman via de överlappande ämnena (Wodak 2001a). Här kan en till synes gränslös mängd av möjliga kombinationer och hybrider mellan diskurser och genrer producera möjligheter till förändring av diskurserna (Fairclough 1992, s.95). Enligt Winther Jørgensen & Phillips, (2000, s.77) finns det kreativa och konventionella diskursiva praktiker. I den första varianten av diskurs finns där en styrka i skapandet av den nya diskursen som kan resultera i sociokulturell förändring. I den andra varianten av diskurs visar skapandet av en ny diskurs inte samma styrka till förändring utan ett bibehållande av den dominerande sociala ordningen. Genom att undersöka den inbördes ordningen av diskurser kan man se om det finns förändringar som följer diskursen. Det är dock viktigt att understryka att även om en text bygger på och använder sig av många olika diskurser och därmed har en hög ”interdiskursiv mix” (Fairclough 2013, s.102) begränsas interdiskursivitet alltid av hegemoniska relationer och utfallet av hegemoniska kamper.

## Hegemoni

Som kritiskt begrepp har *hegemoni* sitt ursprung hos Lenin men det är hos Antonio Gramsci det fått en central roll för förståelse av dominansrelationer (Fairclough 2013, s.61). Hegemoni förstås bäst som *organisering av samtycke*, de samhällliga processer där dominerade subjekt konstrueras utan att våld eller hot används, av den klass eller block av klasser som har mest makt i samhället (Barrett 2012). Den dominans som hegemoni medför är inte uppenbar, istället rör det sig om hur en dominerande grupp intressen konstrueras till *allmänintresse* så att andra grupper tar dessa intressen till sig som om de var naturliga (Börjesson och Rehn 2009,s.73). För att illustrera hur hegemoniskt inflytande verkar kan man lyfta Fredric Jamesons möjligen alltför ofta upprepade anmärkning att det är lättare att föreställa sig världens undergång än att föreställa sig kapitalismens slut (Jameson 2003). Det hegemoniska inflytandet strukturerar med andra ord inte bara medvetandets intressen utan även medvetandets möjligheter.

Hegemoni på olika nivåer, inom organisationer och institutioner och på samhälls-elig nivå, produceras, reproduceras, utmanas och transformeras genom förändringar av diskursordningar (Fairclough 1992). Hegemoni är såväl ledarskap som dominans över samhällets ekonomiska, politiska, kulturella domäner, och denna makt ligger hos en allians av sociala krafter (eller block). Den hegemoniska makten är dock aldrig absolut, den är alltid partiell och temporär, utmanad av nya sociala grupper och präglad av kamp, varför hegemonin måste bilda nya allianser, integrera snarare än behärska, vinna samtycke genom olika typer av eftergifter eller ideologiska offensiver (Fairclough 2013). Dessa hegemoniska kamper är ett led i att skapa betydelsekonsensus där konkurrerande element med sin existens ger ett upphov till ifrågasättande av dominerande betydelser. Begreppet hegemoni ger oss ett verktyg för att analysera hur diskursiv praktik ingår i en större social praktik där maktrelationer återfinns och hur reproduktion och transformation av den diskursordning den diskursiva praktiken ingår i sker (Winther Jørgensen och Phillips 2000, s.80). De hegemoniska kamperna utkämpas på bred front i hela samhället, inklusive utbildningsväsendet, i det sociala arbetets institutioner, i medier, i fackföreningar och så vidare. För att förstå vad dessa hegemoniska kamper innebär måste vi utveckla en förståelse av begreppet ideologi.

### Ideologi

Ideologi, som vi förstår begreppet i denna uppsats, innebär framställningar av aspekter av världen som bidrar till att etablera och underhålla maktförhållanden, dominans och exploatering. (Fairclough 2003). Ideologi är med andra ord en central källa till hegemonisk makt. Analyser av texter, och kanske framförallt antaganden i texter, är en viktig sida av analysen av ideologi. Faircloughs förståelse av ideologi är präglad av flera olika tänkare och det viktigt att peka på hur ideologi också kan förstås som implicit, omedveten materialisering genom social praktik (Fairclough 2013, s.61) det vill säga ideologin verkar genom den enskilda människan i hennes sociala och diskursiva praktik.<sup>9</sup> Fairclough pekar också på

---

<sup>9</sup> Det finns inte utrymme att här utveckla en mer avancerad teori om ideologi men det kan vara värt att notera att Louis Althusser (2014), trots att han ofta saknas i referenslistorna, är en viktig källa för Fairclough. Althusser introducerade begreppen ideologisk statsapparat (ISA), repressiv statsapparat (RSA) och interpellation och genom en filosofisk och sociologisk analys gjorde han relationen mellan ideologi och subjektivitet till central för förståelsen av kapitalismens reproduktion. För en omfattande diskussion om bland annat Althusserns tänkande kring ideologi, se Zizek (2012).

Gramscis förståelse av subjektet som strukturerat av olika ideologiska praktiker och där gamla och pågående ideologiska kamper samlas i det vi är vana vid att kalla *det sunda förnuftet*. I det sunda förnuftet blir ideologin automatiserad, en naturlig del av livet (Fairclough 2013). Samtidigt är ideologin för Fairclough en praktik som verkar genom betydelseproduktionsprocesser, betydelsen i dessa upprätthåller maktpositioner och det kan vara svårt att urskilja vad som är en ideologi eller inte (Winther Jørgensen och Phillips 2000).

Vår analys kräver ett mer ingående resonemang kring nyliberalism som ideologi. Norman Fairclough (2013) understryker att CDA inte är diskursanalys i allmänhet, utan är en del av systematisk transdisciplinär analys av relationerna mellan diskurser och andra element av den sociala processen. Den sociala process som Fairclough talar om är identisk med vad han kallar nyliberal kapitalism<sup>10</sup> och som beskrivs som en omstrukturering av kapitalismen som svar på kriserna under 70-talet som drabbade ekonomier som blomstrat under en kombination av fordistisk produktion och välfärdspolitik. Denna förändring av kapitalismen innebar en omstrukturering av relationerna mellan ekonomiska, politiska och sociala samhällsområden, tydligast karaktäriserat av en strävan efter fria marknader, det vill säga upplösandet av regleringar kring olika typer av institutioner som tidigare setts som nödvändiga att skötas av staten. En ideologi är dock inte framgångsrik förrän den blir naturaliserad och så länge den framstår som ett värdeomdöme snarare än ett faktum kan den inte bli det, därför har den nyliberala ideologin under de senaste decennierna framgångsrikt konstruerat vad som kan benämnas en *företagsontologi* (Fisher 2009). Genom sin hegemoniska position har ideologin till exempel diskursivt formulerat det som nödvändigt att institutioner i samhället, inklusive hälso- och sjukvård och skolor, bör drivas som företag. New Public Management, NPM, har i detta sammanhang en central roll som ideologiskt verktyg för att styra till exempel socialt arbete (Gwilym 2018;

---

<sup>10</sup> I detta sammanhang vill vi klargöra en skillnad mellan vår syn på begreppet kapitalism och det som Fairclough opererar med. Vi anser det viktigt att hålla isär reella förändringar i de sociala relationerna (det som Fairclough benämner omstruktureringar av kapitalismen) och de ideologiska verktyg hegemoniska block rustar sig med i syfte att generera samtycke för sagda förändringar. När vi i vår text använder begreppet nyliberal refererar vi därför till den specifika ideologin och inte till den samhälleliga globala processen, det vill säga kapitalismen som produktionsätt. Fairclough och Fairclough (2012) talar i detta sammanhang om två distinktioner av systemisk kritik, det vill säga av *kapitalismen i sig* och den *nyliberala kapitalismen*. Dessa skillnader har ingen betydelse för den fortsatta förståelsen av ideologibegreppet i uppsatsen men måste för stringensens skull uppmärksammas.

Albuquerque 2019; Lauri 2019). Det finns också enligt Fairclough (2013) inom ramen för den nyliberala kapitalismen ett fokus på att statens viktigaste uppgift är att stärka marknaderna och de individuella företagens men även själva landets konkurrenskraft. I skyddandet av de nationella arbetsmarknaderna genom skarpa gränser mellan intern och extern logik (Freeman 1986) har till exempel det sociala arbetet en roll att fungera som gränsdragare för önskad och oönskad arbetskraft (Nobe-Ghelani 2017). Detta hänger i sin tur samman med att ekonomin på global och regional nivå har förändrats. Fairclough menar vidare att den nyliberala kapitalismen också rymmer genomgripande angrepp mot sociala välfärdsprogram, ökande inkomstskillnader, en stark emfas på ekonomisk tillväxt samt vad han benämner en ny imperialism (Fairclough 2013).

## Kapitel 4 – Metodologi

I detta kapitel kommer vi att på ett utförligt sätt redogöra för vår metod, urvalsprocess och urvalskriterier avseende empiri, tillvägagångssätt och analysmetod. Vi kommer att diskutera studiens tillförlitlighet; samt till sist reflektera över etiska aspekter och metodval. En kort beskrivning av arbetsfördelning avslutar kapitlet.

### Introduktion

Vi har som framgått valt att göra en så kallad *kvalitativ studie*. I försök att definiera kvalitativ forskning definieras denna ofta genom vad kvantitativ forskning inte är och enligt Bryman (2012) finns det tre skillnader mellan kvantitativ och kvalitativ forskningsstrategi utöver dikotomin ord och siffror. Dessa skillnader är det *induktiva synsättet* som ger en öppen forskningsprocess, en *epistemologisk ståndpunkt som menar att den sociala verkligheten förstås av hur deltagarna tolkar den* och slutligen en *konstruktionistisk ontologisk ståndpunkt* som menar att samspelet mellan individer ger sociala egenskaper. Det induktiva förhållnings-sättet är viktigt för vår studie då vi inte vet vad vårt material visar när vi börjar att studera det. Studien är med det en explorativ studie (David och Sutton 2016).

### Urvalsprocess

Här följer en detaljerad beskrivning av hur insamling, urval, och bearbetning av vår empiri genomfördes. Beskrivningen följer figur 1 (se sidan 31).

Eftersom vi tidigt i vår forskningsprocess (under problemformuleringsfasen) beslutade oss för att fokus för vår studie skulle vara *medialt producerad text* inom ramen för *professionellt socialt arbete* genomförde vi inledningsvis en allmän läsning av tidskrifter som kunde tänkas vara av intresse för oss. Två tidskrifter väckte vårt intresse i denna första läsning: Tidskriften Socionomen och tidskriften Socialpolitik. Den sistnämnda har en tydlig betoning på socialt arbete och sociala problem (med till exempel en socialarbetarblogg) och tidskriften beskrivs som att den ”granskar och debatterar samhällsomvandlingen” (Socialpolitik 2019). Tidskriften Socionomen beskrivs av tidskriftens chefredaktör som den ledande oberoende tidskriften för kvalificerat socialt arbete och psykoterapi och som teori- och metodinriktad (Socionomen 2019). Tidskriften Socionomen har ett tydligt formulerat professionsperspektiv, något som tidskriften Socialpolitik inte har.

Vårt första urval (A) bland tidskrifter inom ämnesområdet professionellt socialt arbete är således *Tidskriften socionomen*.

Vårt syfte kräver en spännvidd i materialet och valde därför att fokusera på tidskriften under en längre tid. Det är till viss del godtyckligt att denna period blev 10 år men det kan vara värt att påpeka att det 2008 började föras diskussioner om en eventuell gemensam europeisk migrationspolitik. Tidsmässigt blev vårt andra urvalssteg (B) *alla nummer från 2008 till 2018*.

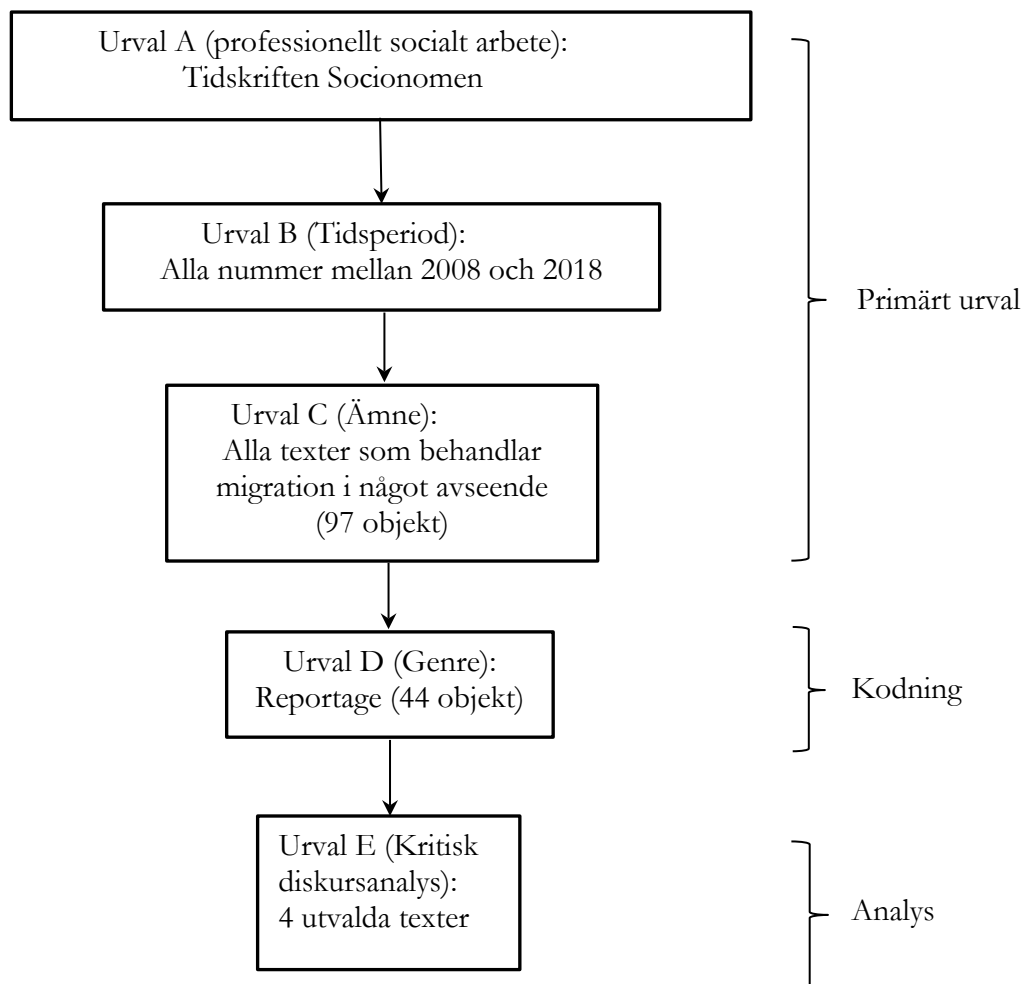
Av vårt syfte och frågeställningar framgår att vi är intresserade av hur migration framställs samt hur socialt arbete med migration framställs. Här kan också tilläggas att alla texter berör flyktingmigration eller flyktingmigranter. I vårt tredje urvalssteg (C) väljs alltså *alla texter* som berör migration i tidskriften *Socionomen* under tidsperioden.

I detta skede av urvalsprocessen har vi 97 textobjekt. Då detta urval är heterogent och mycket omfattande behöver urvalet begränsas ytterligare och i vårt fjärde urvalssteg (D) sorteras ett antal *genrer ut* ur materialet.

1. Den första genren som väljs bort är *bilder*. Tidskriften är bildtät och anlitar ibland berömda fotojournalister för sina reportage och ofta står bilder själva med kort text som bihang. Bildspråket är intressant och även om det går att se hur bilderna berör vår problemformulering väljer vi bort dessa då materialet är för omfattande och en visuell analys skulle ta tid och utrymme från textanalysen.
2. Tidskriften har sidor för *debatt* och texter ur denna genre väljs bort då materialet är mycket litet.
3. En av tidskriftens inriktningar är att redogöra för *aktuell forskning* och dessa texter är sammanfattningar av forskares resultat. Denna genre faller utanför vårt fokus som är medial text och väljs därför bort.
4. Två gånger om året publicerar tidskriften vad vi valt att kalla för ”*konjunkturrapporter*” som är en sorts sammanfattningar av socialpolitiska utmaningar som kan ses under det närmaste halvåret. Dessa artiklar bygger på officiell statistik och är som vi bedömer det viktiga för att förstå tidskriftens kontext men inte för att förstå tidskriftens diskurs kring migration varför de väljs bort.

5. De *ledare* vi har i vårt material är ordknappa och tar ofta formen av mycket korta introduktioner till tidskriftens innehåll. Ledare väljs därför bort från vårt material.
6. I alla nummer finns ett eller två uppslag med *nyhetsnotiser* som består av korta nyhetsnotiser från Tidningarnas Telegrambyrå eller så kallade rewrites från andra media, dessa väljs bort.
7. En återkommande del av tidskriften är *sammanfattningar av studentarbeten* (C-uppsatser) som är en del av tidskriftens årliga tävling om bästa studentuppsats. Dessa är ointressanta för vår studie av samma anledning som forskning och väljs därför bort.
8. Den sista genre vi identifierar och som vi väljer bort är *bokrecensioner*, på grund av att det är ett minimalt material (en text).

Efter denna urvalsprocess har vi kvar en genre bestående av 44 textobjekt som i tidskriften benämns reportage eller nyheter (Se bilaga 2). Denna genre karaktäriseras av att det är professionellt producerade journalistiska texter med tydligt fokus på till exempel ett socialt problem, intervjuer med socialarbetare eller intervjuer med personer som upplever sociala problem av olika slag. I tidskriften förekommer två typer av reportage, dels ordinarie reportage som innebär journalistiska skildringar av förhållanden eller fenomen i Sverige eller i närområdet och "Utblick" som också är reportage men med internationellt fokus. Tidskriften gör en åtskillnad mellan dessa två typer av reportage men vi behandlar dem som en del av genren *reportage*. Så här långt följer vi Gerlinde Mautner (2008) och hennes beskrivning av en progressivt specificerande och reducerande modell i byggandet av corpus inför analys (Se figur 1, nästa sida).



Figur 1: Grafisk illustration av urvalsprocess

### Bearbetning av empirin

För att få ett grepp om det material vi i detta skede av processen fått fram valde vi att föra in vårt empiriska material i NVivo 8 (Bryman 2012). Syftet var att göra inledande sonderande prover på vårt material och inte att göra egentliga innehållsanalytiska analyser. Med hjälp av programvaran gjordes sökningar för ordfrekvens och efter specifika förekomster av ord, kontroller av vilka författarna till respektive artikel var samt beskrivningar av enkla relationer mellan texterna. Detta tillvägagångssätt gav ledtrådar till kodningen av vår corpus och då materialet nu fanns i NVivo 8 utfördes också kodning med hjälp av programvaran. De ämnen som framkom genom kodningen organiserades så att vi kunde börja uppfatta breda genomgående teman och *konturer av diskurser*.

Enligt Fairclough (1992) står det forskaren fritt att koda en hel corpus på det sätt som nu gjorts men om man vill göra CDA av det snitt som Fairclough beskriver i



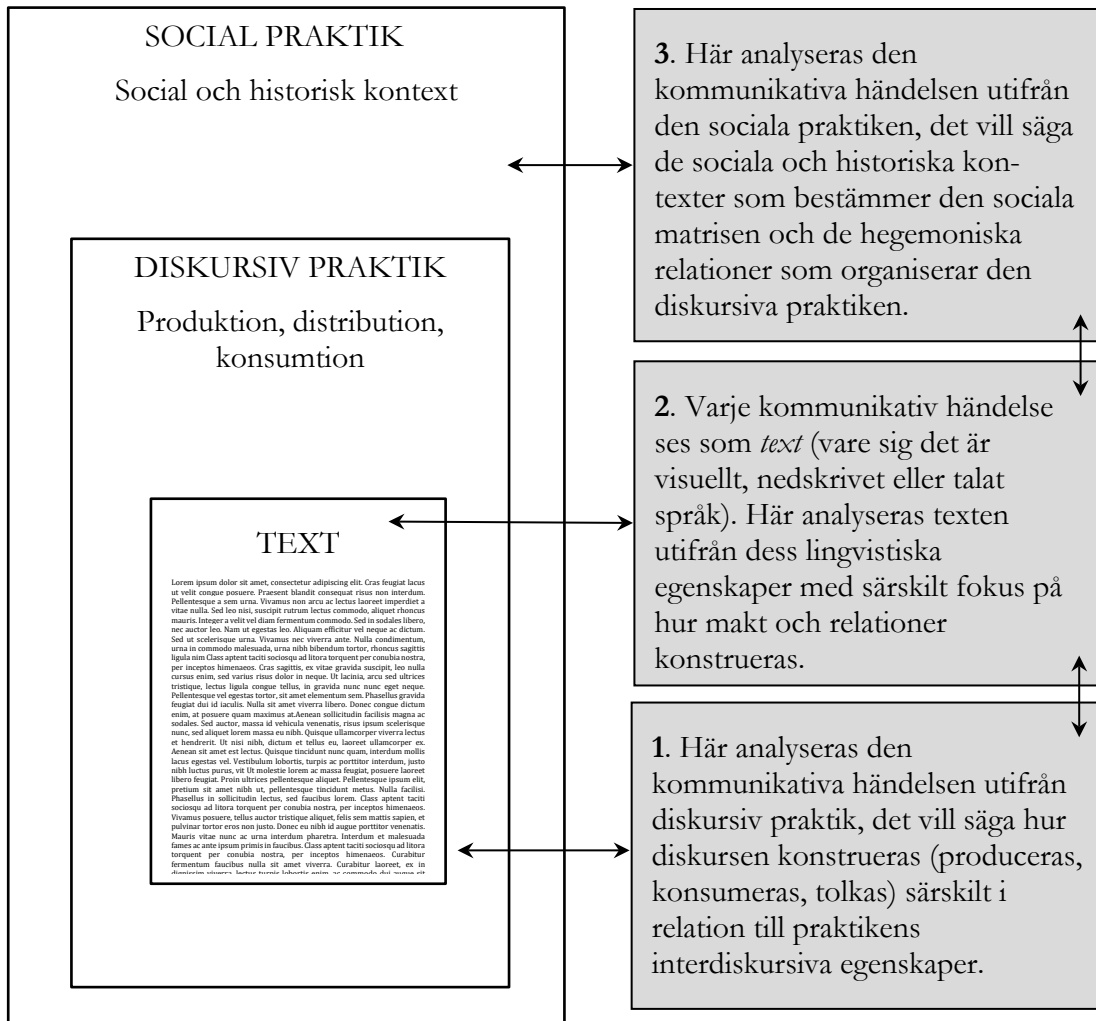
*Discourse and Social Change*, det vill säga en mycket nära läsning av texterna, är det nödvändigt att begränsa urvalet ytterligare. Detta femte urvalssteg betecknas (E) i figur 1. På grundval av kodningen som skedde i urvalssteg D där flera diskurser började framträda i kombination med återkoppling från de, i kapitel 1 beskrivna, tendenserna samt genom reflektion över vad tidigare forskning kommit fram till började vi söka efter texter i urval D. Här menar Fairclough att forskaren ska bemöda sig om att det urval som väljs ut för analys är textavsnitt som innehåller *moments of crisis* som Fairclough benämner dem (Fairclough 1992, s.230). Dessa krisartade ögonblick är delar av diskursen där det tydligt framträder hur saker och ting går fel i diskursen: Fairclough exemplifierar med exceptionella avbrott, tvekan, repetitioner, tystnader, plötsliga skiftningar i stil. För att finna texter delade vi upp våra 44 textobjekt i de breda kategorierna *skildringar av migration och migranter* och *skildringar av socialt arbete med migranter* där vi var för sig läste och förslog ett antal texter. Genom diskussioner och återkoppling till teori fann vi till slut fyra texter. För att säkerställa att texterna lämpade sig för analys utfördes ytterligare omläsningar där vi kunde säkerställa att de kritiska/krisartade ögonblick som Fairclough beskriver verkligen förekommer i texterna. Analysen kommer därför att utföras på följande fyra texter:

1. Försörjningsstödet är utformat för ett annat samhälle (2012 nr.7)
2. Jämställdhet (2016 nr.2)
3. Flyktingtrauma (2016 nr.3)
4. Skolan som startskott! (2017 nr.3)

#### Kritisk diskursanalys som metod

Som framgått har vi valt Norman Faircloughs tredimensionella variant av CDA som metod för att analysera vår empiri. Den tredimensionella modellen (se figur 2, sidan 33) skall användas som analytisk ram för att utforska kommunikativa händelser och ska ses som ett försök att sammanföra tre olika typer av analytiska traditioner, dels den nära läsningen av texten som utvecklats inom lingvistik; dels den makrosociologiska traditionen att analysera sociala handlingar i relation till sociala strukturer; dels en mikrosociologisk tradition som ser sociala praktiker som något som människor aktivt producerar och begripliggör i relation till varandra och till gemensamma beteenden (Fairclough 1992, s.72). I den inre dimen-

sionen undersöks textens egenskaper. I den mellanliggande dimensionen undersöks hur produktions- och konsumtionsprocesser är förbundna med texten. I den tredje dimensionen undersöks den bredare sociala praktik kommunikativa händelser är del av.



Figur 2: Faircloughs tredimensionella modell för kritisk diskursanalys (Fairclough 1992, s.73).

Vid arbete med textens egenskaper är det viktigt att vara medveten om att man då också arbetar med den diskursiva praktiken och vice versa. När man senare gör analysen skall man åtskilja dem då det enligt modellen är två olika dimensioner. Det är genom den diskursiva praktiken som texter formar och formas av social praktik. Det är i sammanhang där människor använder språk som texter produceras och konsumeras. Texterna påverkar i sin tur både produktions- och konsumtionsprocessen (Winther Jörgensen & Phillips, 2000, s. 75).

### *Diskursiv praktik*

Den förmedlande dimensionen av en diskursiv händelse är den diskursiva praktiken, där framförallt interdiskursivitet är av intresse, detta representeras av den mellanliggande rektangeln i modellen. Här intresserar man sig framförallt för vad för diskurser texten bygger på och hur. Frågor som är av intresse när man studerar interdiskursivitet är: Går det att karaktärisera texten genremässigt? Vad för diskurser bygger texten på? Går det att specificera diskurserna och genrerna efter innebörder och retoriska former? Är texten relativt konventionell i sina interdiskursiva egenskaper eller relativt innovativ? (Fairclough 1992, s.232). Vår analys tar alltså sin början i den diskursiva praktiken för att sedan vändas till den konkreta texten.

### *Textanalys*

Den inre rektangeln i Faircloughs modell representerar texten. När man gör en detaljerad analys av texterna kan man se de tidigare identifierade diskurserna klargöras textuellt. Detta ligger sedan till grund för den tolkning man gör. Fairclough har presenterat flertalet verktyg för textanalys (Fairclough 1992). I vår analys kommer vi av utrymmesskäl att begränsa oss till att analysera texterna efter *modalitet, transitivitet och metaforik*.

#### Modalitet

Analyser av modalitet fokuserar på talarens grad av instämmande i (affinitet med) en sats. Påståendena "det är kallt", "jag tycker det är kallt" och "kanske är det lite kallt" är olika sätt att uttrycka sig om temperaturen; olika modaliteter där talaren förbinds på olika sätt med sitt påstående. Vilken modalitet som väljs får konsekvenser för diskursens konstruktion av både sociala relationer och kunskaps- och betydelsesystem (Winther Jörgensen & Phillips, 2000, s.88). Modalitet kan indelas som subjektiv eller objektiv. Med subjektiv modalitet menas att grunden till graden av affinitet kan göras mer uttrycklig med ett förslag. "Jag tycker / tror / misstänker / tvivlar på / att jorden är platt." (Fairclough, 1992, s.159). I objektiv modalitet lämnas den subjektiva grunden till graden av affinitet implicit "jorden kan vara/är förmodligen/ platt". I den subjektiva modaliteten är det tydligt vilken grad av affinitet talaren har till det uttalandet medan det i den objektiva modaliteten inte är tydligt vems perspektiv som presenteras. Det kan vara talarens personliga åsikt som förs fram som en universal sanning eller en åsikt tillhörande

en annan individ eller grupp. Användandet av objektiv modalitet innebär någon form av maktutövning. Som exempel påvisas massmedias tolkningar som framstår som objektiva fakta och inte subjektiva tolkningar. Detta kan göras genom att välja uttalandet ”den är farlig” istället för ”vi anser att den är farlig”. Inom media är det vanligt förekommande med systematiska förändringar av modalitet. Detta resulterar i att komplexa händelser eller serier av händelser transformeras till ’fakta’ (Fairclough 1992, s.160).

#### Transitivitet

Med transitivitet som verktyg kan man tydliggöra hur verkligheter och händelser konstrueras. Man kan också förklara hur händelser är sammanlänkade med subjekt och objekt. Beroende på hur man framställer något kan det få olika ideologiska konsekvenser. Genom att till exempelvis välja en passiv form och utelämna agenten kommer fokus att skifta från agentens ansvar till effekterna. Detta resulterar i att man bortser från de processer som har lett fram till händelsen och utan att någon kan hållas som ansvarig (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 87). När man undersöker transitivitet ser man på hur händelser och processer förbinds (eller inte förbinds) med subjekt och objekt. Man är intresserad av att klargöra de ideologiska konsekvenser som olika framställningsformer kan ha. Att göra analyser ur ett transitivitetsperspektiv är viktigt för att kunna förstå hur sociala, kulturella, ideologiska, politiska och teoretiska faktorer påverkar diskurser i specifika texter (Fairclough 1992, s. 179f). När media beskriver en viktig händelse kan agentskap, kausalitet och tillskrivande av ansvar beskrivas explicit eller vagt. Detta är i sig av signifikans utifrån en eventuell politisk eller ideologisk ståndpunkt. Den sista delen av transitivitet är nominalisering. Detta begrepp beskriver hur processer substantiveras. Genom nominalisering förändras processer och aktiviteter till tillstånd och objekt. Det konkreta blir abstrakt. Skapandet av nya ting genom nominalisering är av stor kulturell och ideologisk vikt (Fairclough 1992, s.180f).

#### Metaforer

Metaforer är inte bara något som förgyller språket, användandet av dem konstruerar en verklighet som riktar vår uppmärksamhet i speciella riktningar. Hur vi tänker och agerar, tror och hur vår kunskap ser ut påverkas fundamentalt av metaforer. Hur vår verklighet refereras till i metaforer skapar förändringar i

diskurser både på ett kulturellt och socialt plan. Vissa metaforer är så införlivade i språket att de används omedvetet (Fairclough 1992, s.195). Media kan genom sitt urval och användande av metaforer reducera socialt komplexa skeenden. Detta framställs sedan som en verklighet vilken media endast återger. Detta agerande möjliggör att medias roll i skapandet av verkligheten inte framträder (ibid., s. 196). Fairclough menar att hur svåra sociala processer som till exempel krig och epidemier speglas i media genom metaforer ger en god insikt i hur värderingar och intressen i samhällen ser ut (ibid., s.197). Det finns stöd för att mediala representationer av migranter har inverkan på hur den allmänna uppfattningen på migranter och migration ser ut men den mediala diskursen påverkar även generella politiska diskurser, särskilt genom användandet av metaforer som implicit innehåller lösningen på de problem som de konstruerar (Blinder och Allen 2016). Vatten, och flöden av vatten har som tidigare nämnts till exempel en viktig roll i mediala diskurser om migranter och om migration formuleras i termer av en "flyktingvåg", är den underförstådda lösningen därför att bygga en fördämning för att stoppa denna kraft i form av mer utbyggd gränsbevakning och om migranten formuleras som "illegal" är den underförstådda responsen straffrättslig

### *Social praktik*

Den tredje dimensionen av en diskursiv händelse, och följaktligen den yttre rektangeln i modellen, är den sociala praktiken där frågor om makt är av primärt intresse. Målet med analysen är att klarlägga den sociala praktik som den diskursiva praktiken är en del av och förklara varför den diskursiva praktiken ser ut och fungerar på det sätt den gör och vilka effekter den har på den sociala praktiken i övrigt. Här söker vi identifiera *diskursens sociala matris* och målet med detta är att specificera de sociala och hegemoniska strukturer som organiserar mönstret i de identifierade diskursiva praktikerna (Fairclough 1992, s.237). De strukturer vi här talar om är icke-diskursiva relationer så som till exempel ekonomiska och kulturella strukturer. Det sista steget innebär en avgörande kontextualisering av den diskursiva praktiken, där vi intresserar oss för om den diskursiva praktikens relation till *hegemoniska maktordningar*. Det är i detta skede vi kommer att kunna se vad den diskursiva praktiken har för ideologiska, politiska och sociala effekter (Fairclough 1992, s.234).

## Studiens trovärdighet

För att en undersökning i sin helhet på ett traditionellt vetenskapligt sätt ska kunna bedömas som meningsfull är det viktigt att eftersträva att den har så hög *total validitet* som möjligt. Den totala validiteten värderas dels genom undersökningens reliabilitet, det vill säga genom att försäkra sig om att undersökningens inre logik fungerar och hur väl man genomfört undersökningen; dels genom undersökningens interna validitet, det vill säga om man mätt vad som avsetts att mäta samt om man tolkar de data man fått fram på ett riktigt och rimligt vis; dels genom undersökningens externa validitet, det vill säga i vilken utsträckning undersökningens fynd går att generalisera till teoretisk nivå eller till större population (Jacobsen 2012). Eftersom kvalitativa undersökningar på grund av sin utformning inte erbjuder forskaren möjlighet till någon generaliserbarhet kan den totala validiteten minska för kvalitativa undersökningar på grund av undersökningens brist på extern validitet. Detta förhållande gör att det då är än viktigare för den kvalitativt inriktade forskaren att omsorgsfullt försäkra sig om undersökningens reliabilitet och interna validitet.

Ett annat sätt att se på en undersökningens vetenskaplighet är att bedöma om studien besitter *trovärdighet*. Bryman (2012) redogör för fyra aspekter att ta hänsyn till när man då bedömer en kvalitativ studies trovärdighet: För det första pålitlighet (credibility) vilket svarar på frågan hur trovärdiga fynden är och brukar kräva att forskaren följt god forskningspraxis och validerat fynden genom att låta respondenter validera fynden, denna aspekt motsvarar intern validitet. Den andra aspekten är överförbarhet (transferability), vilket svarar på frågan om fyndens resultat går att applicera på andra kontexter och forskaren bör sträva efter att skapa så kallade "thick descriptions" (Bryman 2012, s.392) för att på så sätt ge andra forskare möjligheten att bedöma om fynden går att överföra på andra miljöer, den här aspekten motsvarar extern validitet. Den tredje aspekten är tillförlitlighet (dependability) vilket innebär att forskaren ska ha ordning på sin data och låta andra granska datan. Den fjärde aspekten är konfirmerbarhet (confirmability) vilket innebär att, även om komplett objektivitet inte kan uppnås, ska forskaren göra det uppenbart att forskaren inte har låtit personliga värderingar och teoretiska preferenser vägleda tolkningen (Bryman 2012).

Vår egen värdering av vår undersökning är att den sammantaget äger trovärdighet. Detta på grund av att vi anser våra fynd pålitliga. Vi anser att den till viss del är överförbar, det vill säga diskurserna vi identifierar kan ses i fler texter och att diskurserna finns i hela vårt material. Studien har i detta perspektiv låg tillförlitlighet då vår data inte har granskats av andra. Studiens konfirmerbarhet bedömer vi som medelhög till låg, detta på grund av det särskilda förhållande att CDA har som en av sina utgångspunkter att metoden inte är ett politiskt neutralt tillvägagångssätt. Vi kommer att beröra detta ytterligare i avsnittet om metodologiska reflektioner. Den slutgiltiga bedömningen om vår studie äger trovärdighet lämnas givetvis till läsaren av uppsatsen att avgöra.

### Forskningsetiska reflektioner

Enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor definieras forskning som: “vetenskapligt experimentellt eller teoretiskt arbete för att inhämta ny kunskap och utvecklingsarbete på vetenskaplig grund, dock inte sådant arbete som utförs inom ramen för högskoleutbildning på grundnivå eller på avancerad nivå.” Detta innebär att studentuppsatser inte omfattas av kravet på etisk prövning. Trots detta har studenter och handledare ett ansvar för att studenternas arbete bedrivs på etiskt godtagbart sätt (Kalman och Lövgren 2019). Vetenskapsrådet (Vetenskapsrådet 2017) har i skriften “God forskningssed” publicerat rådets etiska regelverk vilka vi har valt att använda oss av. Dessa är krav på information, samtycke, konfidentialitet samt nyttjande. Informationskravet innebär att de som eventuellt skall delta i forskningen skall informeras om vad som förväntas av dem. Detta har vi inte gjort då vi inte har någon som vi kommer att intervjua, observera eller ställa frågor till. Inte heller har vi bett om samtycke av någon. Materialet vi använder är artiklar som sedan tidigare är publicerat och arkiverat i öppna biblioteks arkiv. Enligt konfidentialitetskravet bör man använda uppgifter om enskilda eller grupper av deltagare med hänsyn till deras integritet. I artiklarna återfinns namn, bilder och information om olika individers ålder, sexuell läggning och etnicitet. Vi kommer inte att nämna namn eller infoga bilder från artiklarna i vår uppsats. Materialet kommer inte att användas i något annat syfte än denna uppsats.

Akademikerförbundet SSR påpekar i Etik i socialt arbete – Etisk kod för socialarbetare (Akademikerförbundet SSR 2015) att det är särskilt viktigt för professioner vars arbete har inverkan på människors liv och villkor att utveckla en etisk medvetenhet; socialt arbete är en sådan profession och den enskilde kan i relation till socialarbetaren ha ett mycket påtagligt underläge. Detta är något som känns viktigt för oss både i vår tanke om vår profession men också i vårt arbete med uppsatsen. Vårt syfte med studien är att kritiskt analysera hur migration framställs i en svensk professionell kontext av socialt arbete. Då vi valt ett ämne som innehåller texter om migranter bör vi vara observanta på att det är en grupp som många gånger har en svag social ställning i samhället och vår insikt om detta har präglat hela vår process.

### Metodologiska reflektioner

Det största problemet med Faircloughs tredimensionella modell (Fairclough 1992) är oklarheter om följderna av skiljelinjer mellan det diskursiva och det icke-diskursiva. Det finns hos Fairclough inga tydliga resonemang kring vilka gränserna är, eller hur mycket sociologisk eller annan analys som behöver göras av det icke-diskursiva. Vidare är det svårt att exakt identifiera var och hur själva den dialektik mellan det diskursiva och det icke-diskursiva som Fairclough gör till central del av analysen sker (Winther Jørgensen och Phillips 2000, s.93-94). Här finns en risk att falla i fällan att låta det icke-diskursiva bli en i sista hand bestämmande struktur, trots att diskursiva praktiker enligt teorin är konstituerande av den sociala världen. Det är här viktigt att vidkännas det släktskap som finns mellan CDA och den ideologikritik som har sina intellektuella källor i den kritiska teorin och den marxistiska traditionen. Ideologikritiken tar sin utgångspunkt i att det finns en sanning om samhället som kan blottläggas genom rigorös kritisk granskning. En utgångspunkt i socialkonstruktionism är å andra sidan att allting är diskursivt konstituerat, något som CDA alltså invänder mot genom att dels hävda att det finns diskurser som är mer eller mindre ideologiska och dels understrykandet av det dialektiska förhållanden mellan det diskursiva och det icke-diskursiva, det vill säga att det inte är den materiella basen som bestämmer diskurserna (Winther Jørgensen och Phillips 2000, s.152-153)

CDA har i många sammanhang kritiserats för att vara tendentiös och till och med ovetenskaplig (se mer om detta nedan), men också för valen av forskningsobjekt



där analyserna för det mesta fokuserar på nutida sociala problem där arbetet med att lyfta upp förtryckande diskurser snarare riskerar cementera vissa mönster än att öppna upp för kritik. För vår uppsats är detta en uppenbar risk, det vill säga risken att reproducera problembilder kring migranter genom att skriva om dem. Vår uppsats riktar sig dock inte mot hur migranter skriver utan om hur andra skriver om dem, vilket vi hoppas ska ha konsekvenser för framställningen. CDA har också kritiserats för att inte intressera sig för eller åtminstone kraftigt underteoretisera subjektets roll i diskursen, hur subjektet tar in i diskursen eller relaterar till diskursen (Boréus och Seiler Brylla 2018). I teorin är Faircloughs tredimensionella modell inriktad på att i analysen av den diskursiva praktiken också lyfta upp produktions- och konsumtionsförhållanden kring texterna. Med andra ord skulle vi behöva fokusera på tidskriftens kontext än mer, hur den produceras, av vem, vilka journalister det är som arbetar på tidskriften, och hur den uppfattas, konsumeras och diskuteras av sina läsare. I vår uppsats finns tyvärr inte denna aspekt av Faircloughs CDA alls närvarande. Något som vi dock inte är ensamma om, detta är något som frekvent förbises i många varianter av CDA-studier, även hos Norman Fairclough själv (Winther Jørgensen och Phillips 2000).

Det finns flera andra typer av kritik mot CDA som metodologiskt tillvägagångssätt: Det hermeneutiska angreppssättet, den breda kontext som används för att tolka texter, samt det ofta mycket omfattande teoretiska ramverk som används och som inte alltid passar det empiriska materialet (Wodak 2001b). Vår uppsats är skyldig till alla dessa förseelser. Sammanfattningsvis skriver vi som uppsatsförfattare dock under på de antaganden som görs inom CDA avseende språk och kommunikation, om diskursers konstituerande karaktär men också hur icke-diskursiva relationer och förhållanden måste tas i beaktande i analysen av diskursiva praktiker.

Det är slutligen angeläget att bemöta invändningar kring det faktum att CDA inte är en politiskt neutral metod, det vill säga, genom att använda CDA tar vi ställning. Vi bemöter detta på två sätt. För det första förkastar vi föreställningen om att forskaren kan (eller bör) vara politiskt neutral, den som påstår sig ha en sådan hållning talar enligt vår uppfattning utifrån en position som strävar efter bibehållande av status quo, det vill säga en ideologisk ståndpunkt. För det andra kan man inte ta medgivande av vår position som en bekräftelse av att vår analys leder

till ett specifikt resultat. CDA fokuserar nästan alltid på ojämlika maktrelationer och därmed finner man ofta just detta i det material man undersöker men det finns dock i själva verket inget egenvärde i att söka efter just detta, en analys hade lika väl kunnat försöka belysa och berätta om emancipatoriska diskurser som bär med sig löften om positiv social förändring (se Breeze 2011). När vi inledde vår undersökning var vi inte alls säkra på vilka resultat vi skulle finna men ju längre processen fortgick framträdde för oss bekymmersamma tecken i materialet. Ingen hade blivit gladare än vi om vår studie *inte* visade de resultat som vi i nästa kapitel kommer att redovisa. Vi hade med andra ord gärna sett att vår data gav helt andra svar på de frågor vi ställt då det ligger i *vårt politiska intresse* att det sociala arbets professionella diskurser ställer sig kritiska till inte bara förhärskande ideologier utan även de i hegemonin framförhandlade föreställningarna om vad socialt arbete är och bör vara.

### Arbetsfördelning

Arbetet med uppsatsen har i huvudsak genomförts gemensamt. Insamling av empirin gjordes genom en parallell process där vi var på sitt håll läste och samlade in material och sedan läste vi varandras insamlade material. Därefter sammanställde vi våra val och tog gemensamma beslut om vilka artiklar som skulle ingå utifrån de relevanta kriterier vi valt för uteslutning och vidare urval. Kodning skedde på samma sätt varpå jämförelser och ett gemensamt kodningssystem upprättades. CDA har utförts dels genom gemensamma resonemang, dels genom enskilda analytiska processer som sedan har utsatts för ömsesidig granskning. Under skrivandes gång har vi resonerat kring varje kapitels innehåll och fördelat delarna mellan oss. När vi enskilt skrivit delarna har vi skickat dem mellan varandra för så att den andre har kunnat utveckla och komplettera med egen text. Huvudansvar för kapitlens utformning har fördelats enligt följande: Karin har ansvarat för Kapitel 1, 2 och 6. Kristofer har ansvarat för kapitel 3 och 5. Kapitel 4 har vi gemensamt ansvarat för. Under hela arbetet har vi haft en dialog vilket lett vårt arbete framåt. För att göra detta möjligt skapade vi en gemensam Google Drive där vi har kunnat dela arbetsanteckningar och arbeta parallellt i samma dokument vilket har varit en nödvändighet då vi inte alltid har befunnit oss i samma stad.

## Kapitel 5 – Analys

I detta kapitel kommer vi att beskriva den kritiska diskursanalys vi genomfört på vårt material, det vill säga de fyra artiklar som valts ut för noggrann analys.

### Diskursiv praktik

I vårt urval har vi funnit två starka och dominerande diskurser som interdiskursivt kopplar mot varandra och en rad andra mediala och politiska diskurser. För det första finner vi en komplicerad *migrantdiskurs*.

### Migrantdiskurs

Det finns i den *migrantdiskurs* vi här karaktäriserar en traditionell diskurs som framställer migranters förflutna som problemfylld och traumatiserande. Det återfinns beskrivningar om mycket svår flykt, om utsatthet och om övergrepp i hemländerna. I urvalet finns ett tydligt internationellt perspektiv som betonar kausalitet mellan vad som händer utanför Sveriges gränser med vad som händer innanför gränserna. Citatet nedan ska förstås i en kontext där en psykolog intervjuas om sitt arbete med traumatiserade flyktingbarn:

Barnen han möter har upplevt krig, sett egna familjemedlemmar mördas, sett människor drunkna, blivit torterade och misshandlade, suttit i fångelser och blivit sexuellt eller på andra sätt utnyttjade av människosmugglare. (Socionomen 2016 nr.3)

Migranter kommer till/dyker upp i Sverige med ofta hemska upplevelser i bagaget och på så sätt genereras förutsättningarna för konstruktionen av sociala problem här (Boccagni, Righard, och Bolzman 2015). Det finns också en moralisk aspekt av diskursen där människor betraktas som offer med begränsad förmåga att agera, där migranten personifieras genom flykt och skulden läggs på smugglare eller mer ospecifika abstraktioner så som krig eller förföljelse. Detta knyter an till en central medial diskurs om migranters erfarenheter i en europeisk kontext (Triandafyllidou 2018). Parallellt konstruerar diskursen ibland en bild av migranten som ett blankt blad, det vill säga de förbindelser migranten har spatialt utåt eller temporärt bakåt tonas ner för att istället fokusera på nuets möjligheter. Citatet nedan kommer ur en artikel (Socionomen 2017 nr.3) som skildrar en ung person som kommit till Sverige som ensamkommande och som läser på en gymnasieskola i Malmö.

Artikeln innehåller förutom intervjun med den unga personen också intervjuer med flera personer som arbetar på skolan:

Som 15-åring kom han till Malmö i juni 2013 då hans tre år äldre bror redan lyckats ta sig hit. I augusti började han i förberedelseklass på [namn]-skolan. - Där fick jag mycket hjälp av lärarna. Det var då jag såg vilka möjligheter jag hade i Sverige. (Socionomen 2017 nr.3)

Fokus på det lokala, att bli bofast och att starta om på nytt är typiskt för skildringar av migration och även hur socialt arbete förstår migranternas behov (Righard och Boccagni 2015). Visserligen förekommer det diskursiva kopplingar över gränser men då ofta i ett negativt färgat perspektiv som här:

Elever i språkintruktionsklasserna kan ha det svårt beroende på sin livssituation. Det kan till exempel handla om oro för anhöriga i andra länder, traumatiska upplevelser på vägen till Sverige eller i hemlandet och oro för vad som händer i hemlandet. En del har problem med sitt boende. Det brukar handla om att den unge inte har lugn och ro för sina studier. På ett boende för unga kan det vara svårt att dela bostad med de som har sömnsvårigheter och mardrömmar. (Socionomen 2017 nr.3)

Här är det andra migranternas ”sömnsvårigheter och mardrömmar” (relaterade till flykt och trauma) som konstrueras som problem för migranten som försöker etablera sig. Sammanfattningsvis präglas diskursen av ett naturaliserat perspektiv på nationalstaten, ett starkt fokus på migrationsrelaterade processer inom nationalstatens gränser och ett undvikande av migrantens sociala kopplingar bortom gränserna. Något som också karaktäriserar diskurser inom socialt arbete (Olivier-Mensah, Schröer, och Schweppe 2017).

Rasism brukar inom socialt arbete lyftas fram som ett strukturellt problem. Migranternas möten med rasism och diskriminering är dock påfallande frånvarande i skildringarna av migration och migranternas liv i Sverige och kan i vårt urval presenteras med endast ett citat och som dessutom betonar dess sällsynthet:

Genom fotbollen fick han vänner som han fortfarande har kontakt med. Där råkade han ut för sitt hittills enda rasistiska påhopp. En kille från Lund kallade honom för ”jävla invandrare”. Den killen hade invandrarbakgrund.

Annars har [namn] bara gott att säga om bemötandet han fått. Tjänstemännen på migrationsverket och socialtjänsten har varit korrekta tycker han. (Socionomen 2017 nr.3)

Att inte lyfta fram rasism som migranter i Sverige utsätts för kan ha många orsaker. Dels kan man se det som ett exempel på hur svensk självbild generellt sett inte rymmer rasism (Sager, Holgersson, och Öberg 2016) men man ska inte heller underskatta en diskursiv ansträngning att inte lyfta den rasism som faktiskt produceras och reproduceras inom ramen för socialt arbete (Eliassi 2017). En sådan diskursiv konstruktion runt något onämnbart kan ha flera orsaker; man vill möjligen inte stöta sig med sina läsare, en annan möjlig tolkning är att det kan finnas en underliggande föreställning om att rasism sprids genom att blott tala om den.

Vi har nu belyst några av de sekundära diskurser som *migrantdiskursen* i vårt urval bygger på. Den avgörande diskurs vårt urval bygger på är emellertid ännu inte avhandlad: En diskurs om kulturell och könad skillnad.

Vi inleder med några påpekanden kring religionen islam, något som västvärldens politiska och mediala diskurser under de senaste årtiondena varit mycket upptagna av (se Ahmed och Matthes 2017). Trots detta förekommer orden islam och muslim eller varianter på dessa ord på ett fåtal ställen i hela vårt material och aldrig i vårt analyserande i urval. Oaktat är islam ständigt närvarande i texterna. Detta genom att geografiska referenser av typen Nordafrika eller Västasien varvas med anspelningar på kläder som till exempel kan ses i följande citat:

[Namn] beskriver kvinnors vardag i hemlandet i Nordafrika: -Om man åker buss måste man ha mycket kläder på sig, säger hon och visar hur en kvinna gömmer sin kropp i tjocka lager. (Socionomen 2016 nr.2)

Detta knyter an till en vanlig medial diskurs där muslimers kulturella ursprung ständigt står i fokus och där muslimska kvinnor ses som offer för sin egen kultur (Ahmed och Matthes 2017). Detta är också ett led i en generell diskurs om kulturell skillnad och särskilt en diskurs om kultur som skillnadsgörare och bristtillstånd (Park 2005). Kultur förstås i detta sammanhang som radikalt annorlunda från det normala, det vill säga kultur är en stark indikation på skillnad från det önskvärda. Samtidigt är kultur något som relativt godtyckligt kan fyllas med olika

typer av diskursivt innehåll.<sup>11</sup> Kultur är vad som får individer att vara patriarkala/kvinnoförtryckande, bosätta sig i vissa bostadsområden, att agera enligt hedersnormer et cetera. Att bedömas ha en kultur är med andra ord att sakna något som den som inte är vägledd av kultur har, det vill säga rationalitet, individualitet, förnuft et cetera. Det absolut viktigaste med diskursen om kulturell skillnad är dock genom diskursiva operationer etablera hur radikalt annorlunda och främmande den som har kultur är:

Kvinnor och män har berättat att om kvinnor väljer att inte bära slöja i hemlandet så är risken stor att de blir våldtagna. De som blottar sitt hår pekats ut som horor. En spridd föreställning är att kvinnor i Europa är gränslösa och oanständiga. (Socionomen 2016 nr.2)

Med denna skillnad etablerad är det inte heller överraskande att denna skillnad gör sig smärtsamt påmind när den kulturellt avvikande kommer till en plats där kultur inte finns:

Att komma till Europa efter att ha levt i ett samhälle där sådana normer råder utgör en omvälvande kulturkrock. Därtill kommer att nyanlända ensamkommande nu placeras på boenden utan vuxna förebilder. (Socionomen 2016 nr.2)

Även om citatet använder sig av den välbekanta metaforen ”kulturkrock” vilket antyder två jämlika kulturer som möts är det förstås inte fråga om det, utan en krock mellan å ena sidan kultur och å andra sidan västerländsk normalitet. Den diskurs vi här har att göra med beskrivs av Anna Bredström (Bredström 2003) och vi kan tydligt se hur patriarkala värderingar, främmande värden, traditioner och praktiker associeras till den icke-västerländska migranten, och särskilt till den icke-västerländska migrantmannen. Diskursen är vidare tydlig med hur de patriarkala värderingar och praktiker som tillskrivs män från främmande kulturer inte har sitt ursprung i en inneboende misogyni utan att det är ett problem som är relaterat till normer:

Alla flyktingar, inte minst ensamma unga, är en produkt av sitt hemlands normer. (Socionomen 2016 nr.2)

---

<sup>11</sup> Här finns en direkt parallell till begreppet *invandare* så som Brune (2008) förstår det och som vi diskuterar i kapitel 2.

Förutom den anmärkningsvärt tydliga generaliseringen använder sig diskursen här av en socialkonstruktionistisk diskurs som pekar på hur normer och följaktligen beteenden och värderingar är produkter (socialt konstruerade). Citatet understryker att *alla* flyktingar och särskilt ensamkommande unga (Även om just detta, på grund av sin inneboende orimlighet, rent intuitivt verkar oriktigt) har denna, i diskursen förhärskande och predestinerande, *nackdel*. Detta är ett exempel på hur människor som definieras tillhöra en kultur och därmed skiljer sig från det normala är avvikande (Gastelaars och van der Haar 2007) och därmed potentiella *risker*. Ett exempel på en liknande diskursiv konstruktion kan ses i detta citat:

Kulturer präglade av kvinnoförtryck skapar i sig inte våldtäktsmän [...] Men gängkultur och gruppträck kan gör det. (Socionomen 2016 nr.3)

Här medger diskursen att det inte finns ett direkt samband mellan kultur och våldtäkt men risken för våldtäkter och övergrepp dväljs alltid under ytan. Föreställningar kring kulturell skillnad används på detta sätt som förklaringsmodell för hur olika typer av sociala problem uppstår och reproduceras (Eliassi 2015, 2017)

Som vi kan se är den diskursiva konstruktionen av den kulturella skillnaden fokuserad på migrantmannen. Diskursen placerar denna grupp i fokus eftersom det är denna konstruktion som implicit är själva problemet, inte bara för migrantkvinnan utan även för det samhälle som han kommer till:

Många som kommer hit som flyktingar har fått lära sig att kvinnor ”tillhör” mannen så snart de är gifta med honom. (Socionomen 2016 nr.2).

Förutom att diskursivt generalisera flyktingar genom ordet ”många” kan vi här se hur kvinnor med migrantbakgrund konstrueras som passiva. Detta sker gång på gång och som en direkt konsekvens av den patriarkala manliga kultur som de är förtryckta under (Gustafsson och Johansson 2018). Denna diskursiva konstruktion är relaterad till en feminiserad offerdiskurs (Jonsson 2014) som används i både mediala och politiska diskurser men även i diskurser inom socialt arbete för att konstruera värdiga migranter. Det vill säga kvinnor och barn är offer för den kultur som männen i deras liv påtvingar dem och på så sätt är de värdiga hjälp. Vittnesmål om denna process är givetvis viktiga för diskursens trovärdighet: ”Min man förändrades när vi kom till Sverige [...]” (Socionomen 2b, 2016). Här ses dels hur själva migrationen enligt diskursen gör något med migrantmannen, dels hur

den immanenta kulturella skillnad som finns i migrantmannen i och med spatiala förflyttningen över gränsen till Sverige också framträder för migrantkvinnan. Diskursen tycks säga: Där i det andra landet är migrantmannen med sin kultur det konventionella men när han kommer hit uppvisar han genom sin kulturellt radikala annanhet en stark kontrast till det normala (svenska), något som hans kvinna först i och med själva flytten ser. Hon kan då ta sina första steg mot befrielse. Och här anländer vi så till en av de självskrivna broarna över till nästa dominerande diskurs.

#### Nyliberal diskurs om värdiga individer

Den andra identifierade diskursen är vad vi benämner en *nyliberal diskurs om värdiga individer* och bygger i hög utsträckning på tidigare beskrivna *migrant-diskursen* men dess andra interdiskursiva källa är den typ av diskursiva praktik som har sitt ursprung i den nyliberala ideologin.

I en intervju med en skolanställd beskrivs vad som krävs för att ensamkommande unga ska bli framgångsrik i Sverige:

Hon understryker att elevens eget driv för att vilja lyckas är avgörande för skolresultatet i kombination med engagerade, skickliga lärare och elevhälsoteam. (Socionomen 2017 nr.3)

Detta är ett exempel på det starka fokus på individuella resurser och ett personligt ansvar för sin egen framgång som är axiomatisk i alla typer av nyliberala diskurser. Detta personliga ansvar, oavsett vad du har för ursprung, är grundläggande för en nyliberal rationalitet där individer konceptualiseras som rationella, entreprenöriella agenter vars samhällliga värde mäts i deras autonomi och förmåga att ta hand om sig själva (Garrett 2019). Med tanke på att den nyliberala ideologin har ett starkt inflytande på diskurser både om socialt arbete och i det sociala arbetet (Jönsson och Kojan 2017; Lauri 2019; Mearns 2014; Nobe-Ghelani 2017) är det kanske inte oväntat att vi finner starka kopplingar till nyliberala diskurser i vårt urval.

Diskursen är vidare kopplad till migrantdiskursen, en diskurs som tidigare påvisats ha en starkt könad dimension. I en intervju med en kvinna som lever på ett skyddat boende representeras hennes berättelse på följande vis:



För tre år sedan kom hon till Sverige från ett nordafrikanskt land med sina två barn för att gifta sig med en man med invandrarbakgrund som bott här i 25 år /.../ Efter ett tag insåg [namn] att hennes nye man höll på med kriminella aktiviteter. Han tillät henne inte att träffa några vänner. När [namn] stod på sig eftersom hon inte bara ville sitta hemma försökte han skrämma henne till lydnad. (Socionomen 2016 nr.2)

Vid sidan av de numera välbekanta diskursiva operationerna (nordafrikanskt land/man med invandrarbakgrund/lydnad) är nyckelsatsen här “eftersom hon inte bara ville sitta hemma”. Underförstått har vi alltså att göra med en kvinna som inte inordnar sig i den traditionella, hushålls- och hemorienterade offerrollen som är vanlig i diskurser om kvinnor med migrantbakgrund (Bredström 2003). Att inte bara vilja “sitta hemma” är en signal om individualitet, det vill säga aktivitet och modernitet, en vilja till kontroll över sitt eget liv och därmed givetvis också en beredskap att inträda på arbetsmarknaden.

I följande citat från samma artikel som ovan (och som också avslutar artikeln) talar en intervjuperson med liknande sociala förutsättningar som den tidigare citerade intervjupersonen om sina framtidshopp.

Jag vill studera och bli undersköterska. Jag hoppas att mina barn ska bli som svenskar och få ett bra liv här. (Socionomen 2016 nr.2)

Här lyfts ännu tydligare individens ambitioner, det vill säga studera och skaffa sig ett yrke och därmed inte “sitta hemma” utan därutöver aktivt inträda på arbetsmarknaden. Den diskursiva formuleringen samspelar diskursivt med förväntningar som samhällspolitiska diskurser har på migrantkvinnor (Gustafsson och Johansson 2018). Den sista meningen i citatet lämnas läsaren själv att handskas med.

I en artikel som tidigare citerats (Socionomen 2017 nr.3) där en ung person intervjuas om sin skolgång dröjer texten flera gånger vid individens förmåga och hårda arbete men samtidigt understryker texten att en individ som är formad av nyliberal ideologi aldrig är fullbordad:

Hans rika ordförråd och goda uttal är imponerande med tanke på att han varit i Sverige i mindre än fyra år. - Jag brukar lyssna på radio. Mest på P1, Dagens eko och nyheter. På TV ser jag oftast på svenska serier. Jag lyssnar på hur de pratar, berättar han. Men han nöjer sig inte med att

lyssna. När ett ord han inte förstår dyker upp så antecknar han det direkt för att sedan söka upp den engelska översättningen. Sedan skriver han även upp vad ordet heter på dari som är hans modersmål. (Socionomen 2017 nr.3)

Om vi lyfter blicken från den intresseväckande framställningen kan vi här urskilja hur den nyliberala ideologin opererar på sin mest fundamentala och subjekt-orienterade nivå. Trots det inledande beundrande tilltalet lyfter texten hur individen “inte nöjer sig” och fortsätter sin förkovran. Här ser vi ett exempel på hur diskursen producerar den *brist* hos subjektet som driver det till aktivering och ständig självförbättring (Bay 2019). Diskursen använder sig här av intervju-personens berättelse för att framställa något av en nyliberal skapelseberättelse: att komma till Sverige som ensamkommande är som att födas på nytt. Ett nytt liv med potentiellt obegränsade förtjänster väntar men det kommer att kräva ständig förbättring och en aldrig fullbordad kamp av dig. Diskursens mest substantiella effekt i detta sammanhang blir förstås att påminna oss som läsare att detta också gäller oss.

I urvalet finns ett mått av retrospektiv, representerat av artikeln “Försörjningsstödet är utformat för ett annat samhälle” (Socionomen 2012 nr.7) där jämförelser med hur socialt arbete förr, i artikelns diskursiva universum 70-talet, ställs mot dagens sociala arbete som beskrivs ha radikalt förändrade förutsättningar.

Lågutbildade gör sig inget besvär. Därför kommer många aldrig ut i arbete, framhåller [namn]. De okvalificerade jobben räcker inte. Och för dem som inte har referenser är det svårt. (Socionomen 2012 nr.7)

Här kan vi se hur de reella sociala förändringar (Dahlstedt och Neergaard 2019) som skett i det svenska samhället konstrueras diskursivt. De lågutbildade ska inte vänta sig något arbete i detta nya samhälle. Samtidigt ser vi här ett exempel på konstruktionen av gränser mellan önskade och oönskade migranter som hör den nyliberala nationalismen till (Nobe-Ghelani 2017).

Artikelns fokus är framförallt på strukturella skillnader mellan dagens samhälle och arbetsmarknad och 70-talet men lyfter även skillnaderna i det sociala arbetet nu och då:

– Vi var glada amatörer när jag började. Och vi hade ett mycket mindre antal ärenden. Idag har vi större kunskaper. Vi arbetar evidensbaserat och med orsakerna till situationen, säger [namn]. Samtidigt framhåller hon att dokumentationen måste bli bättre. Alla beslut måste motiveras och förklaras. Bristerna i dokumentationen var också den enda kritiken mot försörjningsenhetens arbete som framkom vid Socialstyrelsens inspektion för ett år sedan. (Socionomen 2012 nr.7)

Förutom att anknyta till en professionsdiskurs och en vetenskapsdiskurs, eller rentav en *professionsideologi* och en *vetenskapsideologi* inom socialt arbete (se Carey och Foster 2013), anknyter citatet till en diskurs om styrning som är associerad till NPM, New Public management, en teknik som är intensivt förbunden med nyliberal ideologi (Gwilym 2018; Lauri 2019). Att ta det onda med det goda är ett gammalt svenskt idiom som betyder att acceptera både det negativa och det positiva i något. Artikeln skulle kunna fungera som typfall för detta. Vi har all anledning att återvända till detta senare.

Vi har nu blottlagt de två avgörande diskurser som vårt urval bygger på. I det följande kommer vi att analysera hur diskurserna konstrueras på textuell nivå.

### Textuell nivå

Här kommer vi att på detaljerad nivå analysera hur de tidigare identifierade diskursiva praktikerna konstrueras textuellt genom att analysera textexempel utifrån begreppen modalitet, transitivitet och metaforer enligt den metod som redovisas i kapitel 4.

### Migrantdiskursen som text

På textuell nivå exemplifierar vi hur den *migrantdiskurs* vi tidigare identifierat fungerar på textuell nivå med ett utsnitt från en artikel med rubriken

“Jämställdhet” (Socionomen 2016 nr.2). Artikelns ingress lyder: “Det är 14 år sedan Fadime Sahindal sköts till döds. Nu står kvinnosyn och jämställdhet åter i fokus efter nyanländas sexuella trakasserier.” Artikeln inleds med ett längre resonemang (se nedan) och fortsätter sedan med intervjuer med två kvinnor på ett skyddat boende, en anställd på sagda boende samt en docent i rättssociologi.

Artikeln inleds med följande stycke som trots sin längd är värt att citera i sin helhet då det innehåller en rad exempel på hur diskurser förverkligas textuellt.

En rad övergrepp på HVB-hem och sexuella ofredanden på allmänna platser kan upplevas som ett hot mot den jämställdhet som majoritetssamhället mer eller mindre tar för given. Jämställdheten är ingalunda självklar klar men den ses som ett mål att sträva efter. Samtidigt lever många kvinnor här i landet i ett slags parallellsamhälle med kringkuret vardagsliv, dikterad klädkod och påtvingad lydnad. När Fadime Sahindal sköts till döds för 14 år sedan gick det inte längre att blunda för hedersvåldet. Hennes pappa dömdes för mordet. I media och i riksdagen hade Fadime berättat om en verklighet som varit okänd för många av oss. Hedersrelaterat våld och förtryck fick stor uppmärksamhet. Organisationen Glöm aldrig Pela och Fadime, GAPF, bildades. Nu upplever vi något liknande. Unga tjejer och kvinnor har vittnat om hur nyinvandrade killar tafsar på dem i folksamlingar. Andra har slagit larm om sexuella trakasserier på skolor. Övergrepp har inträffat på HVB-hem. Ensamkommande minderåriga pojkar och unga vuxna män har pekats ut som förövare. Det inträffade har ofta rapporterats men polis, konsertarrangörer och media har tittat åt ett annat håll. Nu befarar en del att den jämställdhet som majoritetssamhället sluter upp kring är hotad. (Socionomen 2016 nr.2)

Förutom att citatet ansluter till den *migrantdiskurs* vi tidigare preciserat, håller det jämna steg med den särskilda mediala och politiska diskurs som uppstod i samband med händelserna i Köln på nyårsafton 2015, både vad gäller konstruktionen av unga invandrade män på offentliga platser och den exceptionella svenska jämställdhetsdiskursen (Edenborg 2018).

När vi undersöker citatet utifrån dess modalitet kan vi tydligt urskilja exempel på hur medial text genom att transformera modalitet framställer påståenden i text som fakta. Det är svårt att se vems perspektiv som representeras i texten. Det står: "En rad övergrepp på HVB-hem och sexuella ofredanden på allmänna platser kan upplevas som ett hot mot den jämställdhet som...". Trots inskjutandet av det modala hjälp verbet kunna genom presensformen "kan" (på grund av att det implicit finns ett subjekt som uttrycker detta ges satsen en potential till ambivalens) är modaliteten i meningen som helhet objektiv, det vill säga påståendet framstår som en relatering av verkliga förhållanden/faktum. Senare i texten kan vi läsa: "Unga tjejer och kvinnor har vittnat om hur nyinvandrade killar tafsar på dem" respektive

“Ensamkommande minderåriga pojkar och unga vuxna män har pekats ut som förövare”. Här är inte satserna fullständigt objektiva då de relaterar vad andra (emellertid ospecificikt: tjejer/kvinnor) kommunicerar (genom det kraftfulla ordet “vittnar”). Den andra satsen visar på hur några (“ensamkommande minderåriga pojkar” och den (får man förmoda medvetet) motsägelsefulla konstruktionen “unga vuxna män”) har identifierats (“pekats ut”, av vem framgår inte). Som helhet har texten en hög grad av objektiv modalitet och det är tydligt hur de individer/grupper som introduceras genom att de “pekats ut” är roten till hotet mot “jämställdheten” och därmed “majoritetssamhället”. Meningen “Det inträffade har ofta rapporterats men polis, konsertarrangörer och media har tittat åt ett annat håll.” är ett exempel på mycket tydlig objektiv modalitet. Här etableras som fakta en komplicerad, närmast konspirativ, bild av hur ledande delar av samhället hanterar hoten som tidigare etablerats. Vi kommer att återvända till denna mening nedan.

När vi tittar på transitivitet i citatet är vi framförallt intresserade av hur händelser och processer i texten förbinds, eller inte förbinds, med subjekt och objekt. Citatet kan delas upp i tre delar, där den första delen avslutas med meningen “Jämställdheten är ingalunda självklar klar men den ses som ett mål att sträva efter.” Denna första del är mer eller mindre subjektlös. Därefter följer en del som avslutas med meningen “Organisationen Glöm aldrig Pela och Fadime, GAPF, bildades.” Det som skiljer denna del av citatet från den föregående delen är fokus subjektet “kvinnor” och subjektet “Fadime” och ett tydligt refererande till “hedersvåldet”. Det är dock viktigt att notera att “kvinnor” i den här delen av citatet också är föremål för passiva verb såsom “kringskuret”, “dikterad” och “påtvingad” av andra, i texten ej refererade objekt. Det tredje delen av citatet återupptar den mer flytande relationen till subjekt med det påfallande undantaget “Nu upplever vi något liknande.” I övrigt framgår det tydligt hur subjekt i delar av citatet är mycket vagt definierade. De verb som används, “upplevas”, “ses”, “fick” hänvisar till abstrakta storheter så som “majoritetssamhället”, “mål”, “uppmärksamhet”. “Majoritetssamhället” förekommer både inledningsvis och avslutningsvis som subjekt i texten. “Jämställdhet” beskrivs som “ingalunda självklar” men tas ändå “för given” av “majoritetssamhället”. “En del” befarar att den “jämställdhet som majoritetssamhället sluter upp kring är hotad”. Vilka dessa “en del” är förblir

outsagt. Vilka majoritetssamhället är låter man också vara odefinierat men en ledtråd kan finnas i dels verkligheten “som varit okänd för många av oss” och till att “vi” nu upplever “något liknande”. Vad detta “liknande” är förblir också det grumligt (se nedan) men att “vi” och “majoritetssamhället” i princip är identiska kan nog fastställas. Det förekommer nominaliseringar i texten och det är framförallt genom olika typer av brott substantiveras. “En rad övergrepp”, “sexuella ofredanden” och “sexuella trakasserier” är något som i texten “inträffar”. De är inte utförda av individer eller subjekt i texten utan knyts istället till platser: “HVB-hem”, “allmänna platser” eller “skolor”. När ett relativt tydligt subjekt framträder genom att “nyinvandrade killar tafsar” sker detta också i “folksamlingar”.

Exemplet är rikt på metaforer men det är framförallt två viktiga metaforiska konstruktioner som vi finner särskilt viktiga att uppmärksamma. I texten förekommer metaforer relaterade till seende vid två tillfällen, det vill säga när Fadime Sahindal blev mördad “gick det inte längre att blunda för hedersvåldet” och “Det inträffade har ofta rapporterats men polis, konsertarrangörer och media har tittat åt ett annat håll”. Båda metaforerna låter oss förstå att samhället undvikit att se (och agera på) vad som sker. Att blunda för något är att förneka det, att titta åt ett annat håll har en liknande betydelse men innehåller mer av ett aktivt val, det vill säga det finns ett mått av overseende eller bagatellisering, man ser men väljer att titta på något annat. Det är, så som vi tolkar det, en kvalitativ skillnad i metaforerna. Den första talar om ett subjekt som (i sin oskuldsfulla tillvaro) inte kan tro vad det ser och därför blundar, det andra talar om subjekt som ser men tittar bort trots att subjektet vet att det är sant. Att det är “polis, konsertarrangörer och media”, det vill säga institutioner som gör det har en betydelse och vi vill mena att detta är ett anmärkningsvärt exempel på hur en viss typ av metaforik som annars är associerad till extremhögers diskurser genom normalisering har letat sig in i en medial diskurs (Krzyżanowski 2018). Den andra metaforiska konstruktionen är hela texten i sig, det vill säga den liknelse som byggs upp genom att först konstruera ett då (Mordet på Fadime och händelser förbundna till detta) och sedan konstruera ett nu (omfattande problem med övergrepp som hotar den av majoritetssamhället omfattade jämställdheten) och länkandet av dessa två processer genom meningen “Nu upplever vi något liknande”.

## Nyliberal diskurs om värdiga individer som text

Som exempel på den diskurs vi benämnt *Nyliberal diskurs om värdiga individer* har vi valt två citat. Det första är ett utsnitt av en artikel som kontextualiserats och citerats ovan och har rubriken “Skolan som startskott!” (Socionomen 2017 nr.3).

Han går andra året på samhällsprogrammet på kommunala [namn] skola i Malmö. Det krävs ett oändligt antal timmar av pluggande för att nå dit. Skolan har rykte om sig att vara kommunens högstatusskola nummer ett. Här går mestadels elever med toppbetyg från grundskolan som siktar högt efter studentexamen. (Socionomen 2017 nr.3)

Eftersom vi har med medial text att göra kan vi förvänta oss en hög grad av objektiv modalitet i citatet. Konstaterandet om “antal timmar av pluggande” som krävs är auktoritativt. Skolan beskrivs ha ett “rykte” vilket i detta citat tolkas betyda anseende snarare än hörsägen. Att elever med “toppbetyg från grundskolan” och som “siktar högt efter studentexamen” går i skolan fastställs som faktum utan någon ambivalens. Här är ett tydligt exempel på hur komplexa processer och händelser transformeras till enkla och lättbegripliga fakta. Sociala, kulturella och ekonomiska problematiseringar kring en kommuns främsta “högstatusskola” har i denna medialt utformade objektiva modalitet ingen plats alls.

Konstruktionen av subjekt och objekt i citatet är aktionsinriktat, “Han går andra året på samhällsprogrammet...” och “Det krävs ett oändligt antal timmar av pluggande för att nå dit.” illustrerar ett aktivt och målmedvetet subjekt i processen. Verbet “krävs” markerar att subjektet måste betala med tid och arbete för att nå sina mål. På skolan går “elever med toppbetyg” och “som siktar högt efter studentexamen”. Här är det alltså återigen frågan om aktiva och målmedvetna subjekt och citatet låter oss förstå att den unga person som artikeln handlar om hamnat i en miljö med likasinnade. Skolan han går på har också “rykte om sig att vara kommunens högstatusskola nummer ett.” Ur ett transitivitetperspektiv är citatet rakt på sak, här finns ingen tvekan om de omedelbara relationerna mellan subjekt och objekt och de processer som de är del av.

Metaforiskt kan vi identifiera tre konstruktioner som underbygger den starka bild av subjektet som redan etablerats. För att nå dit subjektet är har det som sagts

“krävts ett oändligt antal timmar” och detta ska givetvis inte tolkas bokstavligt som i betydelsen ändlöst antal utan är en förstärkning av den oerhörda arbetsinsats och förmåga som fordras. Metaforen som beskriver eleverna som sådana som “siktat högt” innebär att eleverna som går på skolan redan tidigt har stora och svåruppnåeliga mål, till skillnad (implicit) från elever på andra skolor som inte har dessa mål, på grund av att de inte är beredda att lägga ner arbetsinsatsen (oföretagsamhet/lathet) eller inte har förutsättningar (kultur/arvsanlag). Det finns också i metaforen “siktat högt” en antydd risk för misslyckande. Att försöka bli framgångsrik är ett risktagande. Avslutningsvis finns ett värde i att reflektera kring artikelns rubrik som också innehåller en metafor: “Skolan som startskott!” Ett startskott är den igångsättningssignal som signalerar att en tävling inleds och som metafor för detta är den klagande: När skolklockan ringer den första skoldagen inleds den tävlingen utan slut som tillvaron i ett samhälle präglad av individualism, konkurrens och nyliberal ideologi medför.

Det andra citatet vi valt att underkasta textuell analys är ett citat från artikeln “Försörjningsstödet är utformat för ett annat samhälle” (Socionomen 2012 nr.7). Artikelns ingress lyder: “Arbetsmarknaden är stängd för personer med kort eller ingen utbildning. För dessa finns knappt några arbetstillfällen. De som drabbas är våra invandrargrupper där många aldrig fått en chans på arbetsmarknaden. Så såg det inte ut på 70-talet.” Om man bortser från den egendomligt intima formuleringen “våra invandrargrupper” (med vad det medför i form av faderligt/moderligt beskyddande) sammanfattar ingressen artikeln väl, den opererar som tidigare påvisats inom båda våra identifierade diskursiva praktiker. Den innehåller dock ett visst mått av ambivalens, samtidigt som den konstaterar att lågutbildade migranter inte har mycket att hämta i det svenska samhället tecknar de intervjuade socialarbetarna en bild av att “folk här ute” vill ha arbete:

Föräldrarna behöver komma in på arbetsmarknaden för att förhindra utanförskap och marginalisering. Onda cirklar måste brytas. Barnen behöver föräldrar som stiger upp på morgonen och har ett arbete att gå till.

– Folk här ute är trötta på femtioelfte praktikplatsen. De vill ha ett arbete säger [namn]. (Socionomen 2012 nr.7)



Modalitetsmässigt har vi här att göra med både objektiv och subjektiv modalitet. Den första delen av citatet är en del av en beskrivning av arbetet på den försörjningsstödsenhet där de båda intervjuade socialarbetarna är verksamma. Orden är uppenbarligen dessa socialarbetares men transformeras till att bli mer fakta-mässiga (“Behöver”, “måste”) genom en objektiv affinitet i formuleringen. Den andra delen av citatet inleds med tankstreck (eller pratminus) vilket betecknar affinitet mellan det sagda och den som “säger” det. Här är det socialarbetare man låter tala för “folk här ute”. Formuleringen uttrycker dels ett försök till att konstruera människorna som bor i området som en grupp inte helt olik alla andra (“folk”) och dels konstruktionen av en gemensam plats som socialarbetare och “folk” talar utifrån: “här ute”, det vill säga en plats som underförstått placeras i motsatsrelation till inne. Man kan illustrera relationerna så här:

(ute ↔ marginal ↔ periferi) ≠ (inne ↔ mitten ↔ centrum).

Högerledet konnoterar makt och aktivitet. Vi tolkar denna formulering som ett försök att förena sin position (socialarbetaren i verksamheten) med de (“folk”) som bor i området (“här ute”) och indirekt då också en distansering från inne (centrum/makt). Genom denna operation kan den talande frånhända sig ansvar då denne placerar sig i en diskursiv situation präglad av maktlöshet (“här ute”). Denna diskursiva konstruktion (som hela artikeln är ett exempel på) är en illustration av hur socialarbetare reproducerar en nyliberal logik samtidigt som de kritiserar denna vilket utgör en utmaning för dem att se det ansvar de själva bär när de positionerar sig själva som offer för systemet och inte ser sig som en del av det, vilket i sin tur genererar de diskursiva omständigheter som möjliggör osynliggörandet av socialarbetarnas ansvar för (Nobe-Ghelani 2017; Weinberg 2010).

Relationella processer utmärker citatet utifrån en transitiv analys. ”Föräldrarna *behöver komma in...*”, ”Barnen *behöver* föräldrar som stiger upp...”. Här ser vi hur satserna relaterat till någonting annat, någonting mycket viktigt men som tas för så givet att det inte behöver sägas: Arbete som nyckel för tillträde till samhället. Alternativet till arbete är tillstånd som benämns ”utanförskap”, det vill säga motsatsen till gemenskap, en isolerad och alienerad tillvaro utan relation till samhället. Här formuleras den nyliberala strävan efter egenmakt och disciplinering (arbete som skyldighet) som karaktäriserar den individualiserade

arbetsmarknadspolitiken sedan 1990-talet (Dahlstedt och Neergaard 2019). Det är tydligt att begreppet utanförskap i detta sammanhang räknar med en att bara en mycket specifik form av gemenskap är värdefull, den gemenskap som medieras genom pengar på arbetsmarknaden. Det finns en dimension av magiskt tänkande i detta, att lönearbetet på ett mystiskt sätt skapar inte bara en ny identitet för den arbetande utan även ett samhälle som välkomnar den arbetande oavsett bakgrund. Nominaliseringen av verbet marginalisera, det vill säga genom begreppet ”marginalisering” är ett sätt att dämpa associationen till att någon *aktivt marginaliserar* i verbformen, det vill säga en oundvikligen relationell process och istället knyter an till en politisk och medial diskurs där begreppet pekar mot ett *tillstånd* dit vägen är höljd i dunkel.<sup>12</sup> Man kan tolka användningen av begreppen som att läsare förväntas förstå de sociala processer som leder fram till ”utanförskap” och ”marginalisering” men då kontexten i övrigt inte ger några ledtrådar till hur dessa tillstånd i någon mening uppkommer eller innebär får begreppen tolkas som innehållslösa fraser vars ändamål är att foga textens diskurs till en medial diskurs snarare än förklaring av ett socialt problem.

Ur metaforisk synvinkel är det en metafor som står ut i citatet. “Onda cirklar”, en metafor som brukar användas i betydelsen att två dåliga tillstånd verkar förvärrande på varandra genom återkoppling. Dels används metaforen som en bild för att arbetslöshet leder till ”utanförskap och marginalisering” vilket i sin tur förvärrar chanserna ytterligare för att komma in på arbetsmarknaden och så vidare. Detta är en vedertagen användning av metaforen. I citatet används metaforen också för att knyta ihop två bilder. Meningen “Barnen behöver föräldrar som stiger upp...” kopplas i texten till metaforen trots att det inte är ett exempel på en typisk ond cirkel, det är ett exempel på vad som kanske skulle kallas en positiv spiral. Vad som är anmärkningsvärt är att i den senare bilden är det själva synen av föräldrar som går till arbetet som antas få barn, när de vuxit upp, till att också *vilja* gå till arbetet. Här är det inte yttre omständigheter (arbetslöshet/utanförskap/marginalisering) utan inre kvaliteter (att stiga upp på morgonen) som är avgörande. I denna dubbla användning av metaforen ser vi ett

---

<sup>12</sup> En jämförelse med verbet *segregera* kan ytterligare kasta ljus på resonemanget. I nästan alla mediala och politiska migrantdiskurser nominaliseras ordet till segregation eller ännu hellre i bestämd form singular: segregationen. Här antar begreppet närmast formen av naturkraft som när den ska ”brytas” genom diverse politiska åtgärder förefaller orubblig och evig.

exempel på hur diskursiv skillnad mellan migranter och svenskar produceras (Bredström 2003). Det är underförstått att svenska barn har föräldrar som “stiger upp på morgonen”.

### Social praktik

Det tredje och avslutande steget i den kritiska diskursanalysen vi utför är att beskriva och analysera de sociala praktikerna och hur den diskursiva praktiken påverkar de sociala praktikerna och tvärtom.

### Diskursernas sociala matris

Vi inleder med att diskutera vad som kallas diskursernas sociala matris, här försöker vi identifiera vilka sociala sammanhang de diskurser vi beskrivit tidigare huvudsakligen kopplar till.

### Transnationell migration

Den transnationella migrationen kan genom mobilitetsparadigmet betraktas som en väsentlig del av globaliseringen. Genom världshistorien har migration förstås varit en vital del av den mänskliga erfarenheten men det kvalitativt nya med den transnationella migrationen till skillnad från äldre former är att förflyttningen för migranten inte innebär ett givet avslut med platsen man kom från (temporärt och spatiellt). Dagens migranter har potential att kommunicera och transportera sig fram och tillbaka, över gränser, mellan kulturer. Montesino och Righard (2015) menar att för att förstå denna nya migration krävs det att man öppnar upp för nya förståelser av migranternas handlingar och praktiker över statsgränser, och därigenom utmana nationalstatliga gränser och avgränsningar. Man kan alltså argumentera för att den globala migration som världen ser i dag är kvalitativt annorlunda jämfört med 1800- och 1900-talets motsvarigheter, den tidens transnationella migranter var tvungna att överge banden till sina hemländer och även om många migranter försökte upprätthålla kontakten med platsen varifrån de kom gjorde den tidens begränsningar i långväga kommunikation att upprättande av varaktiga transnationella nätverk svårt, långsamt och i slutändan omöjligt (Schrooten, Geldof, och Withaecx 2016). Tidigare århundrades migration kan på sätt och vis betraktas som en nomadisk parentes mellan två sedentära (bofasta) tillstånd. Övergripande globala processer driver i dag på migration på olika sätt, kanske framförallt genom flyktmigration och arbetsmigration. Denna spatiala mobilitet är dock inte socialt jämlik, för som Faist (2013) uppmärksammar, trots

att nyckelbegrepp som flexibilitet och avreglering präglar de västerländska samhällenas offentliga diskussion om arbetsmarknaderna är den mobilitet dessa begrepp konnoterar inte en mobilitet som gäller alla utan framförallt är reserverad för de välutbildade och inte för de som i till exempel mediala diskurser benämns just migranter.

### *Staten och migrationen*

Den transnationella migrationen är alltså ett komplext fenomen för staten att hantera och de verktyg den har till sitt förfogande att påverka och styra migration är framförallt genom *lag*. Eftersom staten per definition är en sedentär konstruktion är lagstadgad kontroll av politiska gränser en grundläggande komponent för en funktionsduglig suverän stat. Genom lagen konstrueras legalitet och illegalitet samtidigt som den uttrycker normer som finns i samhället där lagen råder (Abraham 2015). Genom lagstiftning är lagen underkastad förändringar och blir alltså hegemoniskt slagfält för olika idéer för hur samhället skall styras. Samtidigt är staten djupt involverad i kapitalismen som global process där kapital och varor strävar efter att utan hinder röra sig över gränser. Att den nya mobiliteten, där arbetskraft strävar efter att röra sig lika fritt som andra varor, utgör en utmaning för staten kanske inte är en överraskande utvecklingstendens. Det är med andra ord en vansklig balansakt för staten att lagstifta om migration, dels behöver staten legala vägar för migranter som behövs som arbetskraft, allt från teknisk och vetenskaplig expertis (ingenjörer och forskare); till yrken där det råder brist på villig arbetskraft (till exempel sjuksköterskor) samt givetvis lågavlönad arbetskraft avsedd för servicenäringarna (hemtjänst, städning, cykelbud och så vidare). De välutbildade med färdigheter och specialiserade kunskaper som det finns behov av i olika sammanhang är för det mesta behövda och välkomna överallt medan migranter i betydelsen utbildad arbetskraft kanske är behövda men egentligen inte välkomna. Parallellt behöver migrationen regleras på olika sätt på grund av befolkningsopinion, internationella åtaganden med mera. Flyktingmigrationen tillhör ett sådant område som kräver reglering.

### *Den diskursiva praktiken i relation till den sociala praktiken*

Om vi vänder oss till den tidskrift och den diskursiva praktik som vi i denna uppsats studerar kan vi konstatera att de texter vi läser behandlar just migranter med flyktingbakgrund och detta är på grund av att det är denna typ av migranter

som socialarbetare oftast möter. Socialarbetare har genom myndigheter en väsentlig roll att spela i administration, handläggning och kontroll av flyktingmigranterna. De diskursiva praktiker som rör migranter och som lyfts upp till granskning här bidrar till att underlätta för socialarbetare att konstruera rättfärdigande och förståelse för utförandet av detta arbete inom ramen för en kontrollerande social praktik. För socialarbetare kan det på grund av det sociala arbetets principer och etik ibland vara svårt att acceptera den nyliberala ideologin och den typ av styrning som kommer med den (Jönsson 2019). Men om vi ser på hur vårt material framställer socialt arbete med migranter i den nyliberala staten genom den diskursiva praktiken kan vi se hur den fokuserar på viljestarka individer som uppvisar drivande egenskaper och hur socialarbetare också bidrar till att hjälpa dessa individer. Den diskursiva praktiken i tidskriften *Socionomen* som lyfter upp nyliberala principer och praktiker som naturliga och nödvändiga bidrar till att reproducera den nyliberala statens logik och förändringar som detta medför för det sociala arbetets praktik. Samtidigt hjälper den nyliberala statens logik till att forma den diskursiva praktiken i tidskriften.

Migrantdiskursen som i hög utsträckning bygger på kultur och traditioner kan vid första anblick uppfattas som oförenlig med en nyliberal diskurs som betonar individualitet och personligt ansvar. Detta är, vill vi mena, en skenbar konflikt då båda diskurserna tjänar samma syfte. Båda diskurserna fungerar *sorterande* och *gränsdragande*, migrantdiskursen drar gränser mellan människor som ses som belastade av kultur och människor som inte har denna nackdel. Den individualistiska diskursen sorterar ut värdiga och ovärdiga och framförallt identifierar den de som uppvisar förmåga till adaptation och personligt ansvar. Det är dock viktigt att minnas att inga dominerande diskurser erkänner fattigdom som legitimt skäl att migrera över gränser, det krävs värdighet i form av att vara ett offer eller ha efter sökt kompetens för att ha berättigande som migrant (Brettell 2015; Lazović 2017). Denna sorterande kontroll är framförallt förenad med kontroll av människors tillträde till arbetsmarknaderna (Freeman 1986). Samtidigt bör man ha i åtanke att migranter trots detta utgör en viktig källa till arbetskraft på arbetsmarknaderna utan att för den sakens skull ha medborgerliga rättigheter (Nobe-Ghelani 2017; Sager, Holgersson, och Öberg 2016). Här avses förstås de migranter som brukar benämnas illegala, papperslösa eller irreguljära.

## Den hegemoniska maktordningen

Migrantdiskursen har som visats sitt fundament i diskursiva konstruktioner om kulturell skillnad. Diskursen om skillnad styr subjektets uppmärksamhet bort från komplexa nätverk av sociala relationer (klasspositioner, utbildning, materiella resurser) till okomplicerade och av det *sunda förnuftet* präglade berättelser om överförda levnadsmönster (traditioner, normer, värderingar och trauma). Detta förhållande är en distinkt och utmärkande egenskap hos diskursen som ur ett ideologiskt perspektiv inte är en svaghet eller defekt i det diskursiva forandet av praktiken, tvärtom fungerar diskursen som ämnat. Detta leder oss in på en annan aspekt av hegemonins *organisering av samtycke*. I våra samhällen är den ideologiska tron på att marknaderna är självreglerande och att begränsningar av varornas och kapitalets rörelsefrihet ses som *illegitimt* medan kontroll av människor så länge de som kontrolleras definieras som inte tillhörande nationalstaten ses som *legitimt*. Denna legitimering ger flertalet en känsla av att ha kontroll över sitt eget öde: interna konflikter och problem som arbetslöshet (strukturell och teknologisk), bostadsbrist, demontering av välfärdsstaten et cetera, kan externaliseras, det vill säga projiceras på migranten som med sin *radikala annanhet*, blir föremål för politiska och ekonomiska åtgärder för att reproducera och förstärka föreställningen om att saker och ting trots allt är under kontroll (Lindgren 2009). Med andra ord: Syndabocken, det vill säga den oönskade migranten, som *hegemonisk rekvisita*.

Till sist vill vi lyfta en annan aspekt av relationerna mellan de diskursiva praktikerna i vårt urval och det som kan benämnas *professionsideologin* (Carey och Foster 2013) och dess roll i konstruktionen av hegemoniska block. Som tidigare noterats är hegemonin inte *en* klass eller social grupp intressen, det är en sammanslutning av sociala krafter som tillsammans bildar en hegemonisk allians vilken sedan på sätter agendan för samhället. Professionalisering innebär en strävan från en social grupp (yrkesgrupp) efter att skaffa och upprätthålla social status och materiella fördelar genom expertis, monopolisering av sitt fält samt vetenskapliggörande av kunskap. Professionalisering sker dock inte i socialt vakuum, det är en process som äger rum i en social kontext, det vill säga i ett samhälle där det finns föränderliga hegemoniska maktrelationer. Socialt arbete i Västeuropa uppstod i skärningspunkten mellan livsvärld och system, det vill säga

mellan det civila samhällets initiativ och staternas socialpolitiska ambitioner och har från början därmed varit knutet till nationalstaten (Lorenz 2006). Trots detta har socialt arbete, så länge det stått utanför professionernas ramar, haft en teoretisk och politisk frihet som medfört att socialt arbete ibland formulerat radikal kritik mot inte bara politiska orättvisor utan även mot de socioekonomiska relationer som producerar fattigdom. Den tidskrift vi hämtat vårt urval från har haft en viktig och självpåtagen roll att spela i professionaliseringen av socialt arbete i Sverige. Här kan man dra sig till minnes att det inom ramen för diskussioner kring privatisering och marknadsanpassning har visats att Socionomen kan uppfattas som mer öppen gentemot privatisering, jämfört med andra tidskrifter kopplade till andra fackförbund än SSR, för att på så sätt stimulera professionalisering (Liljegren, Dellgran, och Höjer 2008). En vidare tolkning av denna process skulle i detta sammanhang kunna vara att ett förhandlat inträde i en hegemonisk allians och därmed erkännande av socialt arbete som profession med den status och inflytande ett sådant erkännande ger också kräver ett nedtonande eller avskaffande av radikal kritik av fundamentala processer som producerar ojämlikhet, knapphet och lidande<sup>13</sup>. På så vis kan man betrakta vårt urval som del av en professionsideologisk praktik, det är texter som betygar hängivenhet till hegemonin och som på receptionsnivå inskräper betydelsen av ideologisk konformism av läsaren. Det är samtidigt texter som intecknar socialt arbete för funktioner i det av hegemonin kontrollerade samhället. Det finns som vårt urval visar trots allt utrymme för socialarbetare att till exempel ta rollen som coach för individer som visar upp rätt grad av individualitet och djärvhet; genom antirasism omfatta den nyliberala ideologin och rädda kvinnor från kulturellt förtryckande män; bedriva psykoterapi; genom diskursiva operationer placera ansvaret utanför sig själv och så vidare. Allt utan att någonsin vidröra de hemlighetsfulla relationer som ytterst konstituerar våra samhällen.

---

<sup>13</sup> Märk väl att när vi här talar om *förhandling* inte menar att några suttit vid ett förhandlingsbord och kommit överens utan det är fråga om mäktiga men samtidigt anonyma och blinda sociala krafter som visar intresse och ointresse för diskurser, frågor och ämnen, och därmed reglerar andra, mindre mäktiga sociala krafterns möjligheter och vägval.

## Kapitel 6 – Slutsatser

Vi har i föregående kapitel analyserat vår empiri utifrån en kritisk diskursanalytisk ansats. Genom analysen har läsaren troligen redan börjat uppfatta grunddragen av svaren på våra forskningsfrågor. Vi kommer i detta korta kapitel, utifrån en sammanfattande och diskuterande position likväl försöka besvara de frågor som varit vägledande för vår uppsats, det vill säga: *Hur framställs migranter och sociala problem förbundna med migranter?* och *Hur beskrivs socialt arbete med migranter* i tidskriften *socionomen*?

### Hur framställs migranter och sociala problem förbundna med migranter?

Migranter framställs på ett motsägelsefullt sätt i de texter vi har läst. Dels framställs migranten ibland som ett blankt blad som utan bakgrund eller historia anländer till Sverige, redo för ett nytt liv. Dessa framställningar följer nyliberala principer om starka individer som vet bäst hur de skall tillvarata sina intressen och behov. Dels framställs migranten som tyngd av sin historia präglad av kulturella och traditionella värderingar, våldsutsatt och traumatiserad. Här gör framställningarna också en strikt skillnad på manliga och kvinnliga migranter. Kvinnliga migranter är offer för män med patriarkala värderingar och föreställningar kring kulturella skillnader framställs som orsak till sociala problem. Trots att islam eller muslim inte nämns direkt i texterna finns ett starkt fokus på muslimska migranternas kulturella bakgrund och särskilt då på den muslimska mannen som beskrivs som patriarkal och kvinnoförtryckande. Den muslimska kvinnan beskrivs som ett offer och i behov av stöd och hjälp. Med bakgrund av att den kulturella diskursen kan ha ett varierande innehåll kan en individ med icke-västerländsk kulturell bakgrund ses i en kontext med flera olika tankar, åsikter och värderingar. Medan en individ utan likande kulturell bakgrund ses i en kontext av normalitet, självständighet och individualism.

Vår analys påvisar en frånvaro av rasism som utgångspunkt i tidskriftens texter. Detta är något vi inte hade väntat oss och inte vet vad det står för. Samtidigt ska man inte glömma vad Brune (2008) påpekat, att rasism generellt sett är undanskynt i medierapportering, och detta tycks alltså också gälla en tidskrift som *Socionomen*. McMahan (2002) beskriver att han uppmärksammat en frånvaro av rasistiskt språkbruk. Istället refereras det bland annat till mångkulturalism,



kulturella skillnader. Överlag menar han att i artiklarna ses utförandet av socialt arbete som en empatisk intervention eller med tyngdpunkt på individuellt förtryck utan någon närmre beskrivning av förtryckande sociala strukturer.

Som tidigare nämnts är migration och migranter ett komplext fenomen vilket speglas i de motsättningarna som finns i diskurserna. För Sverige har det resulterat i att migranten har kategoriserats och diskurserna har styrts utifrån olika kontexter. Marknaden/samhället vill ha en produktiv och aktiv migrant, den sociala sektorn ser en migrant som är styrd av tidigare kulturella mönster vilket behöver kontrolleras alternativt räddas medan staten förändrar lagstiftningen för att upprätthålla ordningen och maktbalansen inom nationalstaten.

### Hur beskrivs socialt arbete med migranter?

I det sociala arbetet med migranter menar vi att praktiskt socialt arbete med migranter nästan alltid fokuserar på det lokala och det sedentära. I socialt arbetes mötet med de utmaningar som globaliseringen innebär har man ett internationellt perspektiv av kausalitet mellan tidigare händelser eller bakgrund och uppkomsten av sociala problem på lokal nivå. Vi ser inte migranten beskriven ur ett transnationellt perspektiv. Diskurser kring kulturell skillnad påverkar hur socialt arbete med migranter konstrueras i Sverige idag.

Det finns ett synsätt som lyfts fram särskilt i vårt material och det är att se individen som rationell och företagsam. Individens anseende baseras på förmågan till självständighet. Vi menar att detta synsätt är baserat på ett nyliberalt perspektiv och passar väl överens med hela det politiska förändringsarbetet av välfärds-samhället och som resulterar i att migranter som anses självförsörjande och högutbildade blir mer eftersökta. Det anses som viktigt att det finns ett personligt driv att ta steget ut på arbetsmarknaden och in i det svenska samhället.

Socialarbetaren blir i allt detta ett verktyg för de olika krafter som är verksamma i samhället i konstruktionen av den värdiga migranten. Genom att vara en del i konstruerandet av migranten stärker sig socialarbetare i sin profession. När professionen får en starkare ställning i etablissemang kan man då vara kritisk mot det etablissemang som man tjänar? Socialt arbete riskerar genom en förskjutning av ståndpunkter att frånga sin roll som samhällskritiker. Och kanske till och med frånga sin roll som försvarare av de svaga i samhället?

## Vidare forskning

Det finns en rad tankar som väcks av denna studie. Studier av det sociala arbetets fackpress är generellt intressant att studera utifrån olika perspektiv. När det gäller studier av tidskriften Socionomen finns det en hel del teman som kan vara av intresse att studera: Vi tror att det hade varit fruktsamt att göra en innehålls-analytisk studie av Socionomen som helhet kombinerat med CDA-perspektiv för att få en helhetsbild av tidskriften i likhet med McMahon (2002). Professions-ideologin som förekommer i tidskriften skulle behöva en ordentlig genomlysning avseende dess koppling till fackförbundet SSR, möjligtvis i jämförelse med socio-nomers andra fackförbund Vision. Vi har under vår läsning av tidskriften noterat att socialarbetare i många fall är frånvarande. Istället skildras psykologer, lärare och sjuksköterskor när de utför socialt arbete. Varför är det så? Det finns också en tendens att behandla vad som uppenbart är sociala problem som individuella problem i tidskriften, vilket också behöver problematiseras och studeras.

## Referenser

- Abraham, David. 2015. "Law and Migration. Many Constants, Few Changes." I *Migration Theory. Talking across Disciplines*, red. Caroline B. Brettell och James F. Hollifield. New York: Routledge.
- Ahmed, Saifuddin, och Jörg Matthes. 2017. "Media Representation of Muslims and Islam from 2000 to 2015: A Meta-Analysis". *International Communication Gazette* 79(3): 219–44.
- Akademikerförbundet SSR. 2015. *Etik i socialt arbete – Etisk kod för socialarbetare*. Stockholm: Akademikerförbundet SSR.
- Althusser, Louis. 2014. *On the reproduction of capitalism : ideology and ideological state apparatuses*. London: Verso books.
- Barrett, Michèle. 2012. "Ideology, Politics, Hegemony: From Gramsci to Laclau and Mouffe". I *Mapping Ideology*, Mapping series, red. Slavoj Zizek. London: Verso books.
- Bay, Uschi. 2019. "Neoliberalism as an Art of Governance: Reflecting on Techniques for Securing Life through Direct Social Work Practice". *European Journal of Social Work* 22(2): 201–11.
- Bennett, Samuel. 2018. "New "Crises," Old Habits: Online Interdiscursivity and Intertextuality in UK Migration Policy Discourses". *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 16(1–2): 140–60.
- Blinder, Scott, och William L. Allen. 2016. "Constructing Immigrants: Portrayals of Migrant Groups in British National Newspapers, 2010–2012". *International Migration Review* 50(1): 3–40.
- Boccagni, Paolo, Erica Righard, och Claudio Bolzman. 2015. "Mapping Transnationalism: Transnational Social Work with Migrants: Introduction". *Transnational Social Review* 5(3): 312–19.
- Boréus, Kristina, och Charlotta Seiler Brylla. 2018. "Kritisk diskursanalys". I *Textens mening och makt*, red. Kristina Boréus och Göran Bergström. Stockholm: Studentlitteratur.
- Bredström, Anna. 2003. "Gendered Racism and the Production of Cultural Difference: Media Representations and Identity Work among 'Immigrant Youth' in Contemporary Sweden". *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 11(2): 78–88.
- Breeze, Ruth. 2011. "Critical Discourse Analysis and Its Critics". *Pragmatics* 21(4): 493–525.
- Brettell, Caroline B. 2015. "Theorizing Migration in Anthropology. The Cultural, Social and Phenomenological Dimensions of Movement." I *Migration*

- Theory. Talking across Disciplines*, red. Caroline B. Brettell och James F. Hollifield. New York: Routledge.
- Brouwer, Jelmer, Maartje van der Woude, och Joanne van der Leun. 2017. "Framing Migration and the Process of Crimmigration: A Systematic Analysis of the Media Representation of Unauthorized Immigrants in the Netherlands". *European Journal of Criminology* 14(1): 100–119.
- Brune, Ylva. 2008. "Bilden av invandrare i svenska nyhetsmedier". I *Migration och Etnicitet. Perspektiv på ett mångkulturellt Sverige*, red. Mehrdad Darvishpour och Charles Westin. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, Alan. 2012. *Social Research Methods*. 4. ed. Oxford: Oxford University Press.
- Börjesson, Bengt. 2003. "Från Skås försök ... En diskussion om relationen kunskap och social praktik". I *Perspektiv på kunskapsutveckling inom Socialtjänsten*, red. Nils Varg. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Börjesson, Mats, och Alf Rehn. 2009. *Makt*. Stockholm: Liber.
- Carey, Malcolm, och Victoria Foster. 2013. "Social Work, Ideology, Discourse and the Limits of Post-Hegemony". *Journal of Social Work* 13(3): 248–66.
- Corrigan, Thomas F. 2018. "Making Implicit Methods Explicit: Trade Press Analysis in the Political Economy of Communication". *International Journal of Communication* 12: 2751–2772.
- Dahlstedt, Magnus, och Anders Neergaard. 2019. "Crisis of Solidarity? Changing Welfare and Migration Regimes in Sweden". *Critical Sociology* 45(1): 121–35.
- David, Matthew, och Carole D. Sutton. 2016. *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Dellgran, Peter. 2015. "Människobehandlande professioner". I *Människobehandlande organisationer. Villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete.*, red. Staffan Johansson, Peter Dellgran, och Staffan Höjer. Stockholm: Natur och kultur.
- Dellgran, Peter, och Staffan Höjer. 2005. "Privatisation as Professionalisation? Attitudes, Motives and Achievements among Swedish Social Workers". *European Journal of Social Work* 8(1): 39–62.
- Dickinson, Eliot. 2016. *Globalization and Migration: A World in Motion*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Dominelli, Lena. 2010. *Social work in a globalizing world*. Cambridge: Polity.
- Edenborg, Emil. 2018. "Saving Women and Bordering Europe: Narratives of "Migrants' Sexual Violence" and Geopolitical Imaginaries in Russia and Sweden". *Geopolitics*: 1–22.

- Eliassi, Barzoo. 2015. "Constructing Cultural Otherness within the Swedish Welfare State: The Cases of Social Workers in Sweden". *Qualitative Social Work: Research and Practice* 14(4): 554–71.
- . 2017. "Conceptions of Immigrant Integration and Racism Among Social Workers in Sweden". *Journal of Progressive Human Services* 28(1): 6–35.
- Eriksson, Bodil, och Eva E. Johansson. 2005. "Bilder av läkare i fackpress visar gamla genusmönster i ny stöpfung : män framställs som aktiva, ledande - kvinnor som lyssnande, inkännande". *Läkartidningen* 2005.(102): 2840–44.
- Fairclough, Norman. 1992. *Discourse and Social Change*. Reprinted. Cambridge: Polity Press.
- . 2003. *Analysing Discourse Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.
- . 2013. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. 2. ed. London: Routledge.
- Fairclough, Norman, och Isabela Fairclough. 2012. *Political Discourse Analysis. A method for advanced students*. New York: Routledge.
- Faist, Thomas. 2013. "The Mobility Turn: A New Paradigm for the Social Sciences?" *Ethnic and Racial Studies* 36(11): 1637–46.
- Fernandes, Ariana Guilherme. 2015. "(Dis)Empowering New Immigrants and Refugees Through Their Participation in Introduction Programs in Sweden, Denmark, and Norway". *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 13(3): 245–64.
- Fisher, Mark. 2009. *Capitalist realism: is there no alternative?* Winchester, UK: Zero books.
- Forelle, Michelle C. 2018. "'Then You Are Making Riskless Money': A Critical Discourse Analysis of Credit Default Swap Coverage in the Financial Trade Press". *Journal of Cultural Economy* 11(2): 97–109.
- Freeman, Gary P. 1986. "Migration and the Political Economy of the Welfare State". *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 485(1): 51–63.
- Garrett, Paul Michael. 2019. "What Are We Talking about When We Talk about 'Neoliberalism'?" *European Journal of Social Work* 22(2): 188–200.
- Gastelaars, Marja, och Marleen van der Haar. 2007. "Facing Culture: The (de)Legitimation of Social Work" red. Cliff Oswick. *International Journal of Sociology and Social Policy* 27(11/12): 447–59.

- Glass, Bob. 2019. "Library Guides: Journals & Magazines: Professional/Trade Journals". <https://libguides.piedmont.edu/c.php?g=521332&p=3564565> (07 november 2019).
- Gould, Arthur. 1994. "Sweden's Syringe Exchange Debate: Moral Panic in a Rational Society". *Journal of Social Policy* 23(2): 195–217.
- . 2001. "The Criminalisation of Buying Sex: The Politics of Prostitution in Sweden". *Journal of Social Policy* 30(3): 437–56.
- Gustafsson, Kristina, och Jesper Johansson. 2018. "A Worthy Reception? Ambivalences in Social Work With Refugees and Migrants in Sweden". *Advances in Social Work* 18(3): 983–1004.
- Gwilym, Hefin. 2018. "Social Work, Neoliberalism and Authoritarianism: An Analysis of the Policy Document 'Regulating Social Workers'". *Critical and Radical Social Work* 6(3): 407–13.
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2012. *Förståelse, beskrivning och förklaring: introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Jameson, Fredric. 2003. "Future City". *New Left Review* 21(maj-juni 2003). <https://newleftreview.org/issues/II21/articles/fredric-jameson-future-city> (26 augusti 2019).
- Jobling, Hannah m.fl. 2017. "A Case Study of Applied Scholarship: The British Journal of Social Work 1971–2013". *The British Journal of Social Work* 47(8): 2170–2200.
- Johansson, Håkan, Malin Arvidson, och Staffan Johansson. 2015. "Welfare Mix as a Contested Terrain: Political Positions on Government–Non-Profit Relations at National and Local Levels in a Social Democratic Welfare State". *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 26(5): 1601–19.
- Johnson, Richard. 2007. "Post-Hegemony?: I Don't Think So". *Theory, Culture & Society* 24(3): 95–110.
- Jonsson, J. H. 2014. "Local Reactions to Global Problems: Undocumented Immigrants and Social Work". *British Journal of Social Work* 44(suppl 1): i35–52.
- Jönsson, Jessica H. 2019. "Servants of a 'Sinking Titanic' or Actors of Change? Contested Identities of Social Workers in Sweden". *European Journal of Social Work* 22(2): 212–24.
- Jönsson, Jessica H., och Bente Heggem Kojan. 2017. "Social Justice beyond Neoliberal Welfare Nationalism: Challenges of Increasing Immigration to Sweden and Norway". *Critical and Radical Social Work; Bristol* 5(3): 301–17.

- Kalman, Hildur, och Veronica Lövgren. 2019. *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups.
- Kantar Sifo. 2019. "Tidskrifter". *Kantar Sifo*. <https://www.kantarsifo.se/rapporter-undersokningar/audit-rapporter/tidskrifter> (12 november 2019).
- Krzyżanowski, Michał. 2018. "'We Are a Small Country That Has Done Enormously Lot': The 'Refugee Crisis' and the Hybrid Discourse of Politicizing Immigration in Sweden". *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 16(1–2): 97–117.
- Krzyżanowski, Michał, Anna Triandafyllidou, och Ruth Wodak. 2018. "The Mediatization and the Politicization of the "Refugee Crisis" in Europe". *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 16(1–2): 1–14.
- Lauri, Marcus. 2019. "Mind your own business: technologies for governing social worker subjects". *European Journal of Social Work* 22(2): 338–49.
- Lazović, Vesna. 2017. "Refugee Crisis in Terms of Language: From Empathy to Intolerance". *British and American Studies; Timisoara* Vol. 23: 197–206,284.
- Liljegren, Andreas, Peter Dellgran, och Staffan Höjer. 2008. "The Heroine and the Capitalist: The Profession's Debate about Privatisation of Swedish Social Work: Hjältinnan Och Kapitalisten: Den Fackliga Debatten Om Privatisering Av Socialt Arbete i Sverige". *European Journal of Social Work* 11(3): 195–208.
- Lindgren, Simon. 2009. "Representing Otherness in Youth Crime Discourse: Youth Robberies and Racism in the Swedish Press 1998–2002". *Critical Discourse Studies* 6(1): 65–77.
- Lorenz, Walter. 2006. *Perspectives on European Social Work: From the Birth of the Nation State to the Impact of Globalization*. Opladen: Budrich.
- Läkartidningen. 2019. "Läkartidningen". <http://www.lakartidningen.se/Omlakartidningen/Lakartidningen/> (08 november 2019).
- Malkki, Liisa. 1992. "National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity among Scholars and Refugees". *Cultural Anthropology* Vol. 7,(1): 24–44.
- Marthinsen, Edgar. 2019. "Neoliberalisation, the Social Investment State and Social Work". *European Journal of Social Work* 22(2): 350–61.
- Mautner, Gerlinde. 2008. "Analyzing Newspapers, Magazines and Other Print Media". I *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*, red. Ruth Wodak och Michał Krzyżanowski. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- McMahon, Anthony. 2002. "Writing Diversity: Ethnicity and Race in *Australian Social Work*, 1947–1997". *Australian Social Work* 55(3): 172–83.

- Mearns, George. 2014. "The Neoliberal Agenda and Social Work Values: Using Critical Discourse Analysis to Explore the Role of Language in Processes of Cultural Hegemony". *Critical and Radical Social Work; Bristol* 2(2): 217–33.
- Montesino, Norma, och Erica Righard. 2015. *Socialt arbete och migration*. Malmö: Gleerup.
- Nobe-Ghelani, Chizuru. 2017. "Border Narratives in Canadian Social Work: Neoliberal Nationalism in the Discursive Construction of "Citizen/Self" and "Non-Citizen/Other"". *Transnational Social Review* 7(2): 129–42.
- Olivier-Mensah, Claudia, Wolfgang Schröer, och Cornelia Schweppe. 2017. "Social Work Transnationally Revisited". *Transnational Social Review* 7(2): 123–28.
- Palm, Jessica. 2006. "Priorities in Swedish Alcohol and Drug Treatment: Policies, Staff Views, and Competing Logics". *Contemporary Drug Problems; London* 33(3): 367-398,341.
- Park, Yoosun. 2005. "Culture as Deficit: A Critical Discourse Analysis of the Concept of Culture in Contemporary Social Work Discourse". *The Journal of Sociology & Social Welfare*: Vol. 32: 11–33.
- Pettersson, Ulla. 2001. *Socialt arbete, politik och professionalisering: den historiska utvecklingen i USA och Sverige*. Stockholm: Natur och kultur.
- Philpot, Terry. 1991. "The professional press: Social work talking to itself". I *Social Work, the Media and Public relations*, Routledge Revivals, red. Bob Franklin och Nigel Parton. Routledge.
- Pitkänen, Pirkko. 2012. "Introduction". I *Migration and Transformation: Multi-Level Analysis of Migrant Transnationalism*, International perspectives on migration, red. Pirkko Pitkänen, Ahmet İçduygu, och Deniz Sert. Dordrecht ; New York: Springer.
- Resumé. 2018. "Det händer med branschpressen efter Bonniers förvärv". <https://www.resume.se/kommunikation/media/det-hander-med-branschpressen-efter-bonniers-forvarv/> (08 november 2019).
- Righard, Erica, och Paolo Boccagni. 2015. "Mapping the Theoretical Foundations of the Social Work–Migration Nexus". *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 13(3): 229–44.
- Riksdagförvaltningen. 2003. SFS 2003:460 (Sveriges Riksdag) *Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor*.
- Roscoe, Karen D. 2019. "Critical Discourse Analysis and Social Work". I *The Routledge Handbook of Critical Social Work*, Abingdon: Routledge.



- Sager, Maja, Helena Holgersson, och Klara Öberg, red. 2016. *Irreguljär migration i Sverige. Rättigheter, vardagserfarenheter, motstånd och statliga kategoriseringar*. Göteborg: Daidalos.
- Sandberg, Karin. 2019. "SSR:s historia - Akademikerförbundet SSR". *tam-arkiv.se*. <http://tam-arkiv.se/area/ssr/historia> (04 april 2019).
- Schiller, Nina Glick, Linda Basch, och Cristina Szanton Blanc. 1995. "From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration". *Anthropological Quarterly* 68(1): 48–63.
- Schrooten, Mieke, Dirk Geldof, och Sophie Withaecx. 2016. "Transmigration and Urban Social Work: Towards a Research Agenda". *European Journal of Social Work* 19(1): 18–30.
- Socialpolitik. 2019. "Om oss". *SocialPolitik*. <http://socialpolitik.com/om-oss/> (12 november 2019).
- Socionomen. 2019. "Om Socionomen". <https://socionomen.nu/om-socionomen> (08 november 2019).
- Sundell, Knut, Haluk Soydan, Karin Tengvald, och Sten Anttila. 2010. "From Opinion-Based to Evidence-Based Social Work: The Swedish Case". *Research on Social Work Practice* 20(6): 714–22.
- "TAM-Arkiv". 2019. <http://tam-arkiv.se/area/ssr/arkiv> (04 april 2019).
- Theweleit, Klaus. 1995. *Mansfantasier*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Triandafyllidou, Anna. 2018. "A "Refugee Crisis" Unfolding: "Real" Events and Their Interpretation in Media and Political Debates". *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 16(1–2): 198–216.
- Vetenskapsrådet. 2017. *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Weinberg, Merlinda. 2010. "The Social Construction of Social Work Ethics: Politicizing and Broadening the Lens". *Journal of Progressive Human Services* 21(1): 32–44.
- Weiss, Gilbert, och Ruth Wodak, red. 2003. *Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Willett, Rebekah. 2016. "Making, Makers, and Makerspaces: A Discourse Analysis of Professional Journal Articles and Blog Posts about Makerspaces in Public Libraries". *The Library Quarterly* 86(3): 313–29.
- Wimmer, Andreas, och Nina Glick Schiller. 2003. "Methodological Nationalism, the Social Sciences, and the Study of Migration: An Essay in Historical Epistemology". *International Migration Review* 37(3): 576–610.

- Winther Jørgensen, Marianne, och Louise Phillips. 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Wodak, Ruth. 2001a. "The Discourse-Historical Approach". I *Methods of Critical Discourse Analysis*, Introducing qualitative methods, red. Ruth Wodak och Michael Meyer. London: SAGE.
- . 2001b. "What CDA Is about - a Summary of Its History, Important Concepts and Its Developments". I *Methods of Critical Discourse Analysis*, Introducing qualitative methods, red. Ruth Wodak och Michael Meyer. London: SAGE.
- Wodak, Ruth, och Michał Krzyżanowski. 2008. *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Zizek, Slavoj, red. 2012. *Mapping Ideology*. London: Verso books.

## Bilaga 1

### Litteratursökning

När vi sökte efter tidigare forskning på ämnet använde vi oss av databasen Sociology Collection, Google Scholar och tjänsten Supersök som vi har haft tillgång till via universitetsbibliotekets hemsida. Våra sökningar begränsade sig till artiklar publicerats från år 2000 och framåt. Utifrån våra frågeställningar valde vi ut de begrepp som var centrala. Med utgångspunkt i dessa begrepp funderade vi över vilka relaterade ord och synonymer som kunde vara relevanta för vår sökningsprocess. I vår sökprocess hade vi svårigheter att översätta ordet fackpress till engelska. Först skrev vi in ordet tradejournal i kombination med våra andra sökord men det resulterade i ett stort antal artiklar som relaterade till marknad, industri och handel. Vi tog därmed bort ordet trade men behöll ordet journal. De tre artiklarna vi har valt har alla helt eller delvis byggt sin analys utifrån CDA, vilket styrde oss i vårt urval.

Vi gjorde en sökning i Google Scholar angående en bok som vi sedan tidigare hade kännedom om; Migration & etnicitet: perspektiv på ett mångkulturellt Sverige av Mehrdad Darvishour och Charles Westin, 2008. Den återfann vi i DiVA, Digitala Vetenskapliga Arkivet där vi kunde läsa dess abstract. Ur denna publicering valde vi ut antologikapitlet *Bilden av invandrare i svenska nyhetsmedier* av Ylva Brune, 2008. Denna bok återfinns även i två upplagor på Göteborgs universitetsbibliotek.

I Sociology Collection har vi sökt forskningsartiklar och använt sökorden social work AND immigrants AND journal, samt valt artiklar som var peer reviewed. Detta resulterade i 2527 stycken artiklar. Av dessa valde vi ut *Writing diversity: ethnicity and race in Australian Social Work, 1947-1997* av Anthony MacMahon, 2002.

I Göteborgs universitetsbiblioteks söktjänst Supersök har vi gjort tre sökningar. I den första använde sökorden professionalisering AND socialt arbete vilket gav oss 54 träffar. Av detta resultat valde vi ut boken *Socialt arbete, politik och professionalisering – Den historiska utvecklingen i USA och Sverige* av Ulla Pettersson, 2001. I den andra sökningen användes sökorden refugee AND language AND Europe urvalet vetenskapliga tidskrifter för att undvika artiklar i nyhetsmedia kring ämnet migranter. Detta gav oss ett resultat av 29151 stycken artiklar. Då detta var ett stort urval så vi började med att granska abstracten på de första 20 artiklarna. Artikeln vi valde är *Refugee crisis in terms of language: from empathy to intolerance* av Vesna Lazovic, 2017. I den tredje sökningen använde vi sökorden media AND immigration AND cda AND Sweden och vetenskapliga tidskrifter. Av de 94 träffar vi fick valde vi artikeln *Representing otherness in youth crime discourse: youth robberies and racism in the Swedish Press 1998-2002* av Simon Lindgren, 2009.

## Bilaga 2

### Förteckning över empiriskt material (urvalssteg D)

År	Nr	Titel
2009	5	Ensamkommande flyktingbarn: Barnen många väljer att inte se
2009	5	Många kommuner tar inte emot flyktingbarn
2010	1	Fungerande vård för asylsökande barn
2010	1	Ensamkommande flyktingbarn som får stanna i Sverige: Efter tio år mår alla bra
2010	4	Jaque, 31: -Jag känner att jag inte är en bra mamma
2010	6	Att leva som äldre utan uppehållstillstånd
2011	2	Asylkollapsen i Grekland är hela EU:s problem
2011	3	Nyckfull asylprövning av hbt-flyktingar
2011	3	Flykten från Libyen
2011	4	Vanligt att flyktingbarn utsätts för sexövergrepp
2011	5	Saras högsta önskan är ett personnummer
2012	3	Små flyktingbarn ställer nya krav
2012	5	Papperslösa är i praktiken rättslösa
2012	8	När de satte på Sara brudklänningen förstod hon
2012	8	Migrationsverket uppmanar Sveriges kommuner: Växla upp ett gemensamt arbete för mottagande!
2012	8	Södertälje: Ett fåtal kommuner kan inte bära ett så stort lass
2012	7	Försörjningsstödet är utformat för ett annat samhälle
2013	4	Växande nätverk hjälper asylsökande och gömda
2013	5	Dagen efter i Husby - lugn och ro
2014	1	Arabiska våren 2011-2013
2014	4	Reportage: Ett stöd för barnet
2014	4	Flykten till Europa
2015	4	Döden på Medelhavet
2015	5	IS lurar unga
2015	5	Fattigdom, migration och institutionsvård
2015	5	En förlorad barndom
2015	7	Abbas
2015	7	Utredning, rättssäkerhet och samverkan
2015	7	I flyktingströmmarnas spår
2015	7	Flyktingbarnens olika behov
2016	3	Bosättningslagen - blandade reaktioner
2016	3	Europas stängda väg
2016	8	Könsstympning
2016	2	Jämställdhet
2016	3	Flyktingtrauma
2017	2	Hotbilden i Mönsterås
2017	2	När självmord blir vägen ut
2017	2	Så lyckades vi komma in i det svenska samhället
2017	3	Flyktingpolitiken 2015-2017
2017	3	När fristad saknas
2017	3	Porträttet: Ylva Johansson, Arbetsmarknads- och etableringsminister
2017	3	Ändhållplats Serbien
2017	4	Gömda
2017	5	Triss i trauma - en skildring av europeiskt flyktingmottagande på Lesbos
2017	6	Kvinnorna från Libyen

## Bilaga 2

2017	3	Skolan som startskott!
2018	1	Hatet efter Brexit
2018	2	Få svar efter konsultvåg